

CONTEMPORANUL

Revista științifică și literară
iese de două ori pe lună,
redactor *Ioan Nădejde*.

No. 20 an. III.

Iași 1884.

Privim ca abonați pe D-uii ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

Dialectul Moldovenesc.

(urmare).

Tot din pricina acestui fenomen grupa *ea* s'a redus la *a* după *s*, *ș*, *t*, *z*, *j*, *r* și am ajuns la formele: *sari* (p. seară), *șadi* (p. șeadă), *țari* (p. țeară), *păzasci* (p. păzească), *slujasci* (p. slujească), *pradi* (p. preadă), etc.

Dacă în silaba următoare se află *i*, *e* nu ieră sub forma *ea* ci sub forma *e* și acest *e* a trecut în *ă* și ast-feliu s'a făcut mulțime de substantive cu *a* accentuat la singurit și cu *ă* corespunzătoriu acestui *a* la înmulțit și a nume mai ales la substantivele femești în *eală*, *eli*: *iuteală* (p. iuteală) *iuteali* (p. iuteali); *pricopsali* (pricopseală) *pricopsăli* (p. pricopseli), etc. Prin inriurirea acestor cuvinte s'au făcut forme cu *ă* la înmulțitul unor substantive la cari *a* de la singurit nu ieră făcut din *ea*. Ast-feliu din *sapi*, *sachi*—avem acuma *sapi*, *săchi*. Forma *săchi* ieste făcută după analogia cuvintelor ca *sari* (p. seară) *sări* (p. seri) și forma veche, cerectă, *sapi* s'a pierdut. Tot așa ieste *barbi-bărbî*, *ladi-lăzi*, *bardi-bărzi*, *cadî-căzi*, *palmî-pălmî*, etc.

Acest fenomen de analogie admis și în limba literară

se datoresce prin urmare unui dialect în care prefacerea lui *e* în *ă* după *s*, *ș*, *t*, *z*, *j*, *r* iberă cunoscută—și nu ne prinde mîerarea dacă în manuscriptul de la Voroneț, în care nu se cunoaște prefacerea pomenită a lui *e*, nu aflăm nici forme ca *luminări*, *cărți*, etc.

7. Din prefacerile lui *e* neaccentuat sînt cite-va obișnuite în dialectul moldovenesc și de cari ne ferim în limba literară. Ast-feliu nu se admite literar forme ca *ouminî* (p. oameni), *galbinî* (p. galbeni), *capiti* (p. capete).... În toate acestea vedem un *e* neaccentuat așezat după silaba neaccentuată, fie chiar în cea din urmă orî în alta mai depărtată de urmă. S'ar putea crede că poate am avea înaintea în *ouminî* prefacerea lui *e* în *i* din pricina lui *n* următoriu, dar din exemplele de sus, pe cît și din altele (precum: *veștid* (p. veșted), *văratic* (p. vărateg), *cugit* (p. cuget), etc. urmează că nu-s de vină consoanele ce urmează și că însu-și *e* neaccentuat are asemenea tendință de a trece în *i*. Tot aice vine și prefacerea lui *e* final neaccentuat, prefacere întîmplată la toate formele gramaticale și la toate cuvintele românești și streine: *ghini* (p. ghine), *șărpi* (p. șarpe), *trecei* (p. trece), *gemi* (p. geme), *culegi* (p. culege), *cruci* (p. cruce), *pești* (p. pește), *întri* (p. între), etc.

Regula dată mai sus s'ar putea deci privi ca exactă și aplicată cu o statornicie strașnică.

Afară de acestea mai știm că prefacerea nu s'a întîmplat de cît după prefacerea lui *e* în *ă* după labiale și după șuerătoare; unde apucase a luă această formă, fi-rește că nu a putut trece în *i*. Pe de altă parte nu avem drept să presupunem că *e* neaccentuat ar fi trecut întăiu în *i* și apoi acest *i* în *ă* după labiale orî după alte consoane, fiind că nu iese asemenea lege pentru *i*. Așă dară în *freamăt*, *geamăn*, *capăt*, etc. *ă* din silabele *măt*, *măn*, *păt* apucase a se face din *e* înaintea de trecerea lui *e* neaccentuat în *i*. În privința acestei prefaceri mai vedem că-î mai nouă de cît a labialelor urmate de *i*, de vreme ce în forma ca *capiti*, *oaminî*, *galbinî*, etc.

labialele staū neprefăcute, decī cīnd s'a format *i* līngă Ńele trecuse vremea prefacerēi labialelor.

8. *Ă* făcut din *e* neaccentuat aflătorīū în silaba din urmă orī chiar în penultimă, cīnd antepenultima iese accentuată s'a prefăcut în *i*: *galbîn* (nu galbăn), *capît* (nu capăt), *freamît* (nu freamăt), *galbînî* (nu galbănă), *capîti* (nu capătă), etc. Din potrivă *ă* se păstrează, dacă se află înaintea silabeī accentuate, de pildă, se zice: *căvătīnd*, *gălbănare*, etc. în cari *ă* din silabele *măt*, *păt*, *băn*, nu s'a prefăcut în *i*.

Această prefacere a lui *ă* neaccentuat trebuie să o punem alătura cu a lui *ă* final făcut din *am* și, fiind că la aceea nu se vede prefacerea și în penultimă, am crede că și aice numai la silaba ultimă sīntem față cu un fenomen fonetic, ȳear la penultimă avem înriurirea formelor înrudite la cari *ă* se află în penultimă, adecă: *scăpîri* s'ar fi făcut din *scapără* sub înriurirea lui *scapîr* din *scapăr*, etc.

9. Prefacerea lui *e* în *ă* după *s*, *ș*, *t*, *z*, *j*, *r*, după aceea-și lege ca și a lui *ê* accentuat precedat de aceea-și consoane. Ieată și exemple: *tusî* (p. tuse), *făcusî* (p. făcuse), *lucrasîm* (p. lucrasem), *casî* (p. case)... Legea s'a aplicat chiar și asupra finalelor așa că a pricinuit de confundări de forme gramaticale: singuritul cu înmulțitul [*casî* (casă) și *casî* (case), etc.], treceri de la o declinare la alta, [precum *tusî* (p. tuse), *cenușî* (p. cenușe)]. De o cam dată se prefăcuse *e* în *ă* mai apoi după legea precedentă de la No. 8 s'a prefăcut *ă* în *i* și așa îl găsim astăzi.

10. S'au prefăcut în *i* și unii *e* de cei ce se aflau înaintea de silaba accentuată, ȳeată exemple: *vmiri* (p. venire), *videri* (p. vedere), *ficior* (p. fecior), *fimei* (p. femeie), *dișărt* (p. deșărt, deșert), *picingini* (p. pecingene), *privigheri* (p. preveghere), *cireșî* (p. cireșă)... Înse fiind că alături cu aceste forme se află și cuvinte multe cu *e* în aceste condiții neprefăcut în *i*, de pildă: *cenușî* (nu cenușă cum ne-am așteptă), *leșii* (nu lișii), *vecin* (nu vicin), *beșicî* (nu bișică), *temei* (nu timeiū deși se zice *timibi*).

pentru temelie), *cetate* (nu citate), *fereastă* (nu fireastă), *pedeapsă* (nu pideapsă), *pleoapă* (nu plioapă), *berbeci* (nu birbeci), *cheltuești* (nu chiltuește), etc.

La multe cuvinte afară de cele înșirate în urmă se vede *e* neschimbat, dar la acelea se poate explica fenomenul prin analogie cu forme ce au *e* accentuat și se află în familie cu dinsele. Așa se va zice: *legiuit*, *legiuitoriu*... pentru că iese înriurirea formei *lege* în care *e* din silaba *leg* n'avea pentru ce să se schimbe. Tot ast-feliu se zice *legăm*, *legînd*, *legături*, sub înriurirea formelor *leg*, *legi*, *lege*, etc.... Tot astfeliu se zice *ne'lușăl*, *germușor*, *merișor* etc. sub înriurirea formelor *n'el*, *germi* (p. vierme), *meri*, etc.

Noi credem că a fost un dialect în care s'a schimbat regulat ori ce *e* neaccentuat (care nu apucase a se prefăce în *ă*) în *i* și că oamenii care-l vorbeau s'au amestecat cu alții la cari, ca și în limba literară, *e* neaccentuat se păstrase neprefăcut. În luptă a învins dialectul cu *e* neaccentuat, prefăcut în *i*, dar din dialectul învins au scăpat până a-zî în moldovenește forme cu *e* păstrat ca cele citate mai sus.

Cînd vom căută a clasifica dialectul moldovenesc între celelalte dialecte românești vom vorbi din nou despre aceste particularități.

Aice voiesc numai să atrag luarea a minte asupra asemănării acestei legi fonetice a dialectului moldovenesc cu prefacerea lui *o* neaccentuat în *u*, la care știm cu înriurirea formelor accentuate a lucrat în același feliu. Cum s'ă arătat aiurea așa se explică formele *omenesc*, *porcariu*, *dormim înflorim*, etc. După cum găsim dialecte în cari aceste fenomene de analogie sînt mai slabe (de vreme ce au forme ca *durmim*, *murmî.it*, *îmfurim* etc.) tot așa iese și cu fenomenul prefăcerii lui *e* neaccentuat în *i*.

Celelalte schimbări ale lui *e* neaccentuat sînt că și în limba literară, așa de pildă prefacerea lui *e* neaccentuat și inițial în *a*, apoi trecerea acestui *a* cînd ieră urmat de *n*, *mp*, *mă* în *i*.

I.

I accentuat care s'a păstrat așa de bine în limba literară a suferit felurite prefaceri în dialectul moldovenesc :

1. *I* accentuat precedat de *s, ș, ț, z, j*, s'a schimbat în *î*, ca exemple vom aduce: *sîngur* (p. singur), *găsît* (p. găsit), *ținut* (p. ținut), *șîr* (p. șir), *zîc* (p. zic), *încălzi* (p. încălzi), *zîli* p. (zili), *sluji* (p. sluji), *rușîni*, etc.

Deși se crede de obicei că schimbarea aceasta nu poate fi veche, mai pe urmă cînd vom ajunge la compărrarea dialectului moldovenesc cu altele vom arăta până la ce vechime am putut o urmări. Despre acest punct am mai vorbit în articolul despre manuscriptul de la Voroneț.

2. *I* după *r* încă s'a prefăcut în *î*, dar numai după *r* inițial și la multe vorbe de la conjugarea a patra la *i* final: *riđ* (p. riđ), *riú* (p. riu), *ripi* (p. ripă), *riđici* (p. rîdică),... *omori*, *ocări pîri*, etc.

3. *I* final neaccentuat s'a scurtat mai întăiú după aceea-și lege ca și în limba literară, apoi după *s, ț, z, j*, s'a absorbit de tot. Așa că moldovenește se zice: *băieț*, *urș*, *auz*, *hluj*, etc., în loc de *băieți*, *urși*, *auzi*, *h'ujî*, etc.

4. *I* neaccentuat din năuntrul cuvintelor s'a prefăcut în *î* după *s, ș, ț, z, j*, de pildă: *bețișor* (p. bețișor), *prăjîná* (p. prajină), *pețitori*, (p. pețitoriú), *prăjîturî* (p. prăjitură), etc.

5. *I* din grupele *ziare, țiare, șiare*, s'a absorbit în-se la Moldoveni a ramas multă vreme în grupa *șiare, șiat*, etc și *a* de acolò s'a înlocuit prin *e* apoi a trecut în *ă*. Așa se explică formele *îngroșare* (p. îngroșare), *înfășate* (p. *înfășiate, înfășiete*). Despre acest fenomen studiat de Lambrior am vorbit în *Contemporanul în studiul științific al limbei romîne*.

O.

Asupra acestui sunet nu cunoaștem deosebiri dialectale moldovenești.

U.

Schimbările s'au făcut întocmai cum le vede în lim-

ba literară, deosebire aflăm numai la *u* final neaccentuat. Se știe că în limba literară *u* final precedat de *i* neaccentuat s'a scurtat foarte tare—în moldovenește a mers și mai de parte și acel *u* așa de scurt s'a pierdut cu totul. Din această pricină s'a confundat singuritul cu înmulțitul la mulțime de cuvinte: *lucrători* (atît p. *lucrătorii* cît și pentru lucrători), *ochi* (atît p. ochiî cît pentru ochi), etc.

I. *Nădejde.*

(Va urmă).

Domnule Redactor,

În revista D-văstre de la 1 Ianuarie, acest an, am vădut că un Dn. ce-și ascunde numele sub litera M. ieă apararea articolului: „principii materialiste după doctorul Felix Isnard,” publicat în reposata gazetă socialistă „Emanciparea” No. 1,—ieă, zic, apararea acestui articol contra celor ce am zis eu, printr'o scrisore publicată în ziarul România liberă, de la 29 Octombrie, acest an.

Domnule Redactore! Sunt unul din acei ce nu fug de discuțiune, orî din care parte ar veni ea și orî cât de aprinsă ar fi. Și nu numai încă că nu fug, dar caut chiar să profit de ori-ce ocaziune pentru a da peste dânsa; și acêsta fiind că am convingerea că numai prin ciocnirea ideilor pôte să ieasă lumina.

Însă un lucru, și acêsta trebuie s'o spun mai dinainte: iubesc discuțiunile, dar numai atunci când ele sunt de bună credință, iar nu când, cu știință, să caută a se ocoli adevêrul.

Astfel fiind dar, și pentru ca cetitorii d-văstre să pôtă vedea în care parte este dreptatea și adevêrul, vê rog să dați loc în colônele revistei D-văstre următorului respuns ce voesc a da D-lui M.

Iar dacă am întărzieat până acu cu acest respuns, cauza a fost numai lipsa de timp.

Domnule M! D-văstră, prin apararea ce faceți celor scrise de D-nu Verulam, de la Emanciparea, 'mî ziceți: „Intăi vê respund că în Emanciparea s'a đis, cel puțin în fraza citată de D-văstră, numai că prin descoperirile lui Darwin s'a făcut cu putință o înțelegere mai desevârșită a fenomenelor naturale fără a amesteca pe D-đeu, și prin urmare că a slujit ca bază la construirea unui sistem filosofic atheist“.

„Pe urmă vê voiî arată că Darwin nu eră așa de credincios

pe cât vă închipuiți, numai bigotismul Englez l'a făcut să nu-și dea pe față credințele lui și în această materie“.

Din acest răspuns al D-voastre, patru sunt punctele pe care trebuie să le discutăm: Primul este acela unde spuneți că prin nota de care vă vorbiuți, autorul ei n'ar fi înțeles că Darwin a fost atheist; al doilea, că prin descoperirile lui Darwin s'a făcut cu puțință o înțelegere mai descovârșită a fenomenelor naturale fără a mai amesteca pe D zeu; al treilea punct sunt probele ce le aduceți ca să arătați că Darwin n'a fost așa de credincios pe *cât mi'l închipuiți* eu; și al patrulea, că el Darwin nu ș'a dat credințele lui atheiste pe față numai de frică(?) ca să nu fie huiduit ori gîuit de bigoții de Englezi.

Să le cercetăm acu pe fie-care în parte și să vedem dacă așa stau lucrurile:

I-iu. Spuneți că D-nul Verulam, prin acea notă publicată în Emanciparea, n'a înțeles că Darwin ar fi fost atheist. Ca să vadă însă și cetitorii Contemporanului că din acea notă, sau cum îi ziceți d-voastră, frază, nu reiese tocmai cele ce arătați în răspunsul ce-mi dați, voi reproduc-o din nou și aici și voi arată tot o dată și cele ce am zis eu prin scrisoarea trimisă gazetei Emanciparea, cu privire la această notă.

Iată nota: „Amintim cetitorilor noștri, că programa învățămîntului secundar are în vedere filosofia spiritualistă, și obligă pe profesor, *om instruit*, care cunoaște scrierile lui Darwin, *Haeckel*... să aducă probe despre existența lui D-zeu.“

Acesta este conținutul notei din gazeta Emanciparea.

Iată acu și cele ce am zis eu atunci cu privire la ea, și pe cari le repet acu din nou și d-voastre: „Cum vedeți, din conținutul ei ori cine se poate încredința că, în adevăr, d-sa adică d-nu Verulam, dă a înțelege că Darwin ar fi fost atheist. Eu nu pot a crede, și nici nu e cu puțință chiar, ca această notă să aibă alt înțeles de cât așa cum l'am aratat.“

Că d-nu Verulam, autorul acestei note, va fi avut, atunci cînd a scris, în gând una, adică cele ce arătați d-voastră prin răspunsul ce-mi dați, și apoi de scris a scris alta, acesta să poate. Dar nimica nu putea să judece despre un lucru altfel, de cât așa cum să vede că e scris; căci niminea nu putea să știe că d-nu Verulam scrie într'un fel și cugetă într'altfel tot despre același lucru.

Da! ori ce s'ar dice, d-le M. din conținutul notei d-lui Verulam reiesă curat că d-sa a dat a să înțelege cum că Darwin ar fi fost atheist. Dar dacă acu zice că n'a înțeles astfel, ce să fac? Până la probă contrarie sunt silit să'l cred pe cuvînt.

Să fim bine înțeleși însă, că din cele ce a scris reiesă alt ceva de cât cele ce susține acu prin gura d-voastră.

Să trecem mai înainte:

II-lea. Ziceți că prin descoperirea lui Darwin s'a făcut cu putință o înțelegere mai desevîrșită a fenomenelor naturale fără a mai amesteca pe D-țeu, și că prin urmare ci au putut sluji aceste descoperiri ca bază la construirea unui sistem filosofic, atheist. La acestea, iertați-mă pilda, răspund: „Vrabiea malaiu vizază”. Și în adevăr că tocmai așa este; căci din scrierile lui Darwin numai puțința de o înțelegere mai desevîrșită a fenomenelor naturale fără amestecul lui D-țeu nu poate să reiasă. Iar dacă atheiștii, și prin urmare și d-voastră, susțin că scrierile acestui naturalist au putut servi ca bază la constituirea unui sistem de filosofie atheistă, acesta se întimplă numai fiind că ei au niște idei preconceptuate și așa de înrădăcinate în sufletul lor, în cât acu nu mai vîd de cât atheism în orî ce scrieri de o valoare științifică.

Dar 'mi veți zice, poate, că proverbul: „Vrabiea malaiu vizază” mi s'ar putea foarte bine aplica și mie, căci și eu să poate să am idei preconceptuate și înrădăcinate așa fel, în cât să nu mai vîd de cît theism în orî ce scrieri, și prin urmare și'ntr'ale lui Darwin. Așa este, aveți dreptate până la un oare care punct să presupuneți și d-voastră aceasta. Însă numai atunci ați putea fi îndreptățiți pe deplin să faceți o astfel de presupunere, cînd de pildă ați ști că mai înainte chiar de a ceti ceva din scrierile acestui naturalist, eu l'aș fi crezut și prenumerat în rîndul theiștilor. Dar, dacă pot fi cređut pe cuvînt, v'o spun că n'a fost așa; căci înaînte de a-l fi cetit, eu îl țineam drept un mare atheist. Și această credință, care căștigase oare-cum dreptul de locuință în mintea mea, mi-o formasem numai din auzite.

Ei bine! care credeți că nu mi-a fost mirarea cînd după ce am cetit opera cea mai de căpetenie a lui, origina speciilor, am vîđut că din această scriere reiesă tocmai contrariul de ceea ce eu credeam? Care credeți că nu mi-a fost mirar-a cînd am vîđut că, lucru la care nu mă așteptam de loc, această scriere a lui în loc să lase a transpira, printre rînduri macar, ideile atheiste, ea din contra te face să cređi și m i mult în existența lui D-țeu?

Așa, de oare ce încă eu mult înaintea eu îl țineam drept un mare atheist, era oare-cum natural ca după cetirea operii lui, dacă într'însa în adevăr ar fi transpirat cît de puțin macar ideile atheiste,—era, ȃic, natural să mă întăresc și mai mult într'o astfel de credință. Apoi, cum mai ȃiseiū, n'a fost așa; și dacă lucrurile s'au petrecut altfel, este că din alcătuirea acestei operi, din legile stabilite de genialul ei au'or nu numai că nu transpiră atheismul, nu numai că nu poate cine-va stabili un sistem filosofic fără amestecul lui D-zeu, ci din potrivă reiesă cu mai mu'tă evidentă existența acestui D-țeu, tăgăduit cu atita înverșunare de către atheiști.

Nu atheiștii dar, ci theiștii sunt acei ce ar putea lua ca sprijin legile stabilite de Darwin pentru construirea unui sistem filosofic!

Dar să presupunem cazul că eu n'am înțeles ceea ce am citit, și că prin urmare greșesc mult cînd cred că din legile stabilite de Darwin n'ar transpira ateismul, astfel în cît cu ajutorul lor să se poată pune bază la un sistem de filosofie ateistă, să presupunem, ȳic, că astfel ar sta lucrurile. Ei bine! în cazul acesta voi ȳ răspunde: dacā o asemenea presupunere s'ar putea face cu mine, nu tot așā cred cā este și cu d-na Royer Clemence traducātoarea celei mai de cāpetenii operā a lui Darwin, origina speciilor, care, pe cît știu, numai dragoste pentru existența lui D-ȳeu nu prea a avut.

Zic cā nu tot astfel sā poate face, cāci, în adevȳr, iatā ce ȳice aceastā eminentā scriitoare în prefața primii ediȳii, a citatei operi, pagina și rîndul al 20-lea: „Le livre de M. Darwin est, du reste, un de ceux qui feraient le plus croire à Dieu, le seul qui reussisse à l'excuser d'avoir fait le monde, tel qu'il est: c'est une éloquente theodicée en action, qui laisse loin derrière elle toutes celles des théologiens et de ces philosophes rhéteurs que Voltaire, auquel tout était permis en fait de langue, appelait des cause-finauxiers“.

Cum vedeți dar, odatā ce din aceastā carte transpirā existența unui D-ȳeu cu mult mai mult de cît în ori care a ta de felul ei, nu știu zeu cum mai poate susȳine cine-va cā din trînsa sā poate face o înțelegerea mai desȳvîrsitā a fenomenelor naturale fārā amestecul acestui D-ȳeu?! Nu înțeleg cum tocmai cu ajutorul legilor stabilite de Darwin, legi din care, cum am ȳis, transpira și mai mult existența lui D-ȳeu,—nu înțeleg, ȳic, cum pot ateiștii sȳ-și croiascā o bazā la sistemul lor filosofic tocmai cu ajutorul acestor legi?!

De aceia ȳic iarā-și: „vrabia malaiū viseazā“; și aceasta nu poate fi de cît numai așā, cāci altfel mi se pare cā n'ar putea fi la mijloc de cît rea credința, întortochierea de adevȳr.

Da! în acest din urmā caz adevȳrul ar fi, cum sar ȳice tras de pȳr.

Dar afarā de acestea, mi s'ar mai putea face încā o obiecȳiune, și anume cā din cele arātate pānā acu tot nu pot scāpa de a nu mi se aplica și mie proverbul: „Vrabia malaiū viseazā“, și aceasta diu cauzā cā, cetind mai intāi pefāța D-n-ii Royer Clemence, unde spune cā cartea lui Darwin este una din cele ce ne face sā credem și mai mult în existența lui D-ȳeu, a fȳost natural sā influenȳeze oare-cum asupra mea așā fel, în cît chiar dacā ar fi transpirat alte idei din conȳinutul acestei cārȳi, eu sā nu vād de cît

tot cele scrise de D-na Royer Clemence. La o ast-fel de obiecțiune, voi răspunde cam tot ca și la cea d'întăi: Nici-o asemenea presupunere nu poate avea loc, și aceasta pentru cuvîntul că eu îndată ce mi am procurat această carte, și în n-rabdarea de a vedea cu o oră mai înainte cele ce zice autorul ei asupra neexistenței lui D-zeu, m'am pus a ceti cu lăcomie mai întăi cele scrise de Darwin; și numai după ce am terminat cu aceasta și am văzut că dintr'însa transpiră theismul, iar nu atheismul, cum credeam mai înainte, m'am pus și am cetit apoi și prefața D-nei Royer Clemence din care m'am convins odată și mai mult cît de mult greșeam cînd credeam că acest naturalist este un atheist. Astfel dar, cum am văzut, ori ce s'ar zice, ori cum s'ar suci cine-va, tot nu poate, fără a eși din adevăr, să spună că scrierile lui Darwin aș putut și pot servi ca sprijin la constituirea unui sistem filosofic fără a mai fi trebuință de a amesteca pe D-zeu.

III-lea. Cum știți, prin acest de al treilea punct îmi spuneți că Darwin n'a fost așa de credincios pe cît mi'l închipuiți eu.

Apoi ca să arătați că așa iese, îmi reproduceți după ziarul „National Reformer“, din 29 octombrie, 1882, cele zise de acest naturalist printr'un răvășel trimis unui tînăr, precum și cele zise într'o convorbire ce ar fi avut'o cu Büchner și Aveling

La acestea vă răspund: Din răvășelul trimis aceluï tînăr nu reiesă nimic alt ceva, de cît cel mult că el, Darwin, nu mai credea în învățăturile lui Christ; și aceasta pentru cuvîntul, cum zice dînsul în convorbirea avută cu cei doi atheiști, că nu se întemeiază pe dovezi.

Ei bine! D-le M, de la a nu crede cine-va de adevărate învățăturile lui Christ și până la aceia de a tăgădui existența lui D-zeu, cred că iese o depărtare destul de bunică. Și în adevăr, putem noi oare zice că Turcii și Jidaniï sunt atheiști numai pentru cuvîntul că nu cred în învățăturile lui Christ? Dar a susține cine-va aceasta, ar fi culmea ignoranței.

Ce? atunci vă rezămați poate pe cuvintele ce să zice că le-ar fi exprimat Darwin față cu cei doi atheiști, Büchner și Aveling, cuvinte ce sună ast-fel: „ideile mele sunt ale D-voastre, dar mai mult îmi place cuvîntul agnostic de cît atheu“,—vă rezămați, zic, pe acestea? apoi să vedem cât e de tare razimul ce v'ați ales; să vedem nu cum-va acest razem este putred la mijloc, astfel în cît să riscați de a cădea sprijinindu-vă numai pe dînsul? Ba, cum vom vedea numai de cît, tocmai așa are să se întimple.

Să mă esplic:

Dacă, pentru a proba că Darwin n'a fost așa de credincios pe cît mi'l închipuiți eu, vă sprijiniți pe acea convorbire ce să zice că ar fi avut'o cu Büchner și Aveling, vă spun că greșiți foarte

mult. Zic că greșiți foarte mult, fiind că noi nu putem să ne întemeiem de cît numai pe aceea ce el a scris și subscris, fie prin scrieri date publicității, fie prin scrieri către prieteni,—Iear nu pe o simplă convorbire, de a căriea veracitate nimenea nu ne poate garanta.

Or, din cele ce el a scris și subscris, noi am văzut—și vom mai vedea încă—că numai că nu transpiră vre o idee de atheism, ci tocmai din potrivă.

Apoi dacă este ast-fel, cum putem noi oare sa mai credem că el a avut alte credinți de cît acele ce se văd prin însu-și scrierile lui? Cum putem noi să credem pe acest apostol al verității așa de consequent, în cît una să cugete și alta să scrie? Ce? Credeți D-voastră că și Darwin făcea ca D-nu Verulam de la „E-manciparea?”

Dar chiar dacă am admite cazul că cuvintele despre care ne fû vorba erau propriu-le lui Darwin, reiesă oare din ele numai de cît că el era atheu? Eu vă mărturisesc că nu văd de loc aceasta.

Pe urmă, prin cuvîntul atheu înțelegea el oare numai de cît pe un om ce nu crede în existența lui Dumnezeu?

O scrisoare a lui, publicată prin ziarele străine și reprodușă în urmă și de ziarul „România liberă” de la 19 iunie, anul trecut, ne va dovedi pe deplin numai aceia că cuvîntului atheu el nu’i dădea tocmai semnificația generalmente admisă, dar chiar adevărata lui credință în D-zeu.

Iată, între altele, cele ce zicea prin acea scrisoare către un prieten, cu privire la cuvîntul atheu și la credințele lui: „Afară de aceasta, dacă cine-va merită numele de atheu sau nu, aceasta atîrnă de înțelegerea ce dă cine-va acestui cuvînt.

„Nici în vremea îndoielilor mele celor mai mari n’am fost însă atheist în sensul acela de a nega existența lui D-zeu.”

Cum vedeți dar, nici o îndoială nu mai poate rămînea asupra celor ce zisei cu privire la înțelesul ce dă Darwin cuvîntului atheu și la credințele lui theiste; și razemul ce v’ați ales, îl vedeți acu cît a fost de putred la mijloc.

Să trecem însă cu examenul și mai departe.

IV-lea. Cea mai mare insultă ce să poate aduce memoriei lui Darwin, este, cred, aceasta ce ’i-o aduceți D-voastră prin a-c st de al patrule punct. Și în adevăr ce insultă mai mare poate fi alta de cît aceasta de a spune că el, marele Darwin, nu ș’a dat credințele atheiste pe față numai de frică să nu fie hîduit ori gîtit de bigoții de Englezî? Dar, pentru numele lui D-zeu! dacă ar fi așa, aceasta ar constitui cea mai mare lașitate din partea lui Darwin. Apoi putem noi oare crede că omul acela ce în toată viața lui n’a luptat de cît numai pentru adevăr, ce a lovit fără

teamă în vechile credinți biblice, spunind că omul are de strămoș pe maimuță,—putem, zic, să mai credem un moment macar că lui i-a fost frică să spună adevărul și în privința existenței sau neexistenței lui D-zeu? Cum? Un avocat ca Bradlaugh, care ține conferinți publice chiar și prin localuri deschise, spunind că nu există nici un D-zeu, și adresându-se din urmăre de o dată și pe față la toate clasele societății,—un avocat, zic, ca Bradlaugh are oare mai mult curaj de a mărturisi aceia ce i se pare lui că e adevăr de cât a avut acest mare naturalist, ce știm cu cită îndrazneală și în mod științific a lovit în vechile credinți biblice? Cum? Bradlaugh, care spune prin graiul mulțimei, că nu există D-zeu nu este huiduit ori gituit de niminea, pe cînd Darwin care prin scrierile sale s'a adresat părții celei culte, urmă oare să fie gituit ori huiduit?

Apoi bine, D-le M, dacă Englezii ar fi așa de bigoți, precum îi credeți D-voastră, ar fi trebuit, cred, să huiduiască mult mai lesne pe acest avocat, care este departe de a avea valoarea științifică a lui Darwin. Dar n'a fost așa; cum nu mă îndoiesc că veți fi știind și d-voastră, el nu numai că n'a fost huiduit ori gituit de acei cărora le spunea într'una că nu există nici-un D-zeu, ci ales și reales neîntrerupt de ei, ca deputat în Camera Comunilor din Londra. Să aibă oare atunci Englezii mai multă stimă și considerațiune pentru avocatul Bradlaugh de cât a avut pentru savantul Darwin? Dar e posibil oare, poate un om cu mintea întreagă să creadă că omul acela ce a fost venerat de toată lumea să aibă mai puțină considerație tocmai în ochii conaționalilor sei? Drept vă spun, D-le M, curioasă logică mi s'ar părea din partea acelor ce ar susține așa ceva! Precum, curioasă logică mi s'a părut și mi s'a pare din partea acelor ce au susținut și susțin încă că Darwin nu credea în existența unui D-zeu și că numai frica de a nu fi huiduit de bigoții de Engleji l'a făcut să nu și dea pe față credințele lui și în această privința! Nu! D-le M, Darwin n'a fost atheu; căci *nici în vremea înăoelilor lui celor mai mari n'a tăgăduit existența lui D-zeu!* Operile lui publicate, și scrisorile lui către prietenii mărturisesc îndestul despre acesta. Iar acei ce au susținut și susțin încă contrariul, s'au nu știu ce vorbesc, sau sunt de rea credință și fug de adevăr ca paserea nopței de lumina zilei.

București 1884 Maiu 14.

Frangulea medic militar.

Fost'a iel de vină?

În noaptea spre 15 august nimene nu dormise în casa lui Turcan, în orașelul Ataci, în partea de mieză-noapte a Besarabiei. A doua zi fiul cel mai mare al văduvei Țurcănesei, Ion, trebuia să tragă sorti.

Într'o cămăruță, care tot odată ieră și culue, pre laita cooperită cu țol ședeau doi flăcăi, adevă un flăcău și un băietan. Nici ieși, nici mama lor, nici cele două feticele: nu băgău de samă că mucul luminașului ce ardea pre masă, s'a îndoit la o parte și lumina ieră cit pe ce să se stingă. Mare grijă, mare supărare se zugrăvea pre fețele lor. Mama lor nu mai plingea, nu mai avea lacrimi. Ochiul ieși mic și plin de bunătațe ierău îndreptați spre Ion. N'ai fi putut cunoaște în această bătrână girbovită și cu părul alb mai de tot, pre mama Catrina. O săptămână de suferinți, suferinți ca ale unei mame ce și îngroapă copilul, o sfărmasă și o scâmbăse cu desevirșire. Ar fi murit cu bucurie ca să-l scape pe Ion de la *muscali*, dar înțelegea că toate încercările îi ierău în zădar. Cine ar fi putut să se împotrivescă legei de fier: „așa trebuie“.

Istoria ieră chiar pe vremea aceea cînd se sfiș se *ligotele* *) Besarabiei și-i venise și ieși, copil părăsit al României, să dea feciori la armata moșchucească. Se auzea de mult că au să ieră la muscali, dar cînd și cum, nu se gîndea n me. Mai mulți din țeranii nici nu credeau că are să fie *naborul*. **)

— Că nabor, ziceau Moldovenii, n'avem noi *ligote*, cînd dracul s'au sfișit; mai avem vreme, e! he! he!

Dar vîștea tot se întindea, s'a auzit chiar că la Chișinău a venit o comisiune, că orașul l'au împărțit în patru și că recrutașia a încput.

— Ieră de acum am pășit'o, ziceau țeranii.

Îmblău posomorîți și gînditori, se auzea cite o bocitură, în casele unde ierău flăcăi. Fetele de prin sate șopteau între dinsele și ochii li se împleau de lacrimi.

Dar tinerii? Tinerii ca tinerii! La ce se gîndesc tineret-le?

— Doar n'au să ne minuce Mu-calii, pare că ce și ieră nu-s oameni? ziceau flăcăii.

Dar ieși se marțafoeau mai mult, le ieră rușine să-și arăte adîncul inimei, în care ieră numai groază și durere cînd se gîndeau că trebuie se meargă la muscali. Acuma nu-i nemică, norodul s'a deprins, știi că regimentele de Romini remîn în Besa-

*) privilegiile.

**) nabor-tragere la sort.

rabiea și alta că peste trei ani, pot să vie a casă, pe un timp, ca să-și vadă părinții.

Așa-i acuma, dar ce-a fost 10 ani în urmă? Se mai auzi într'o vreme că recruții din Chișinău au fost imbarcați la Odesa pentru Caucaz și că mai toți au pierit cu vapor cu tot lângă stincele Anapei. Atunci a cuprins groaza pe toți și prin satele din cari trebuia să plece tinerii nu mai găsea om cu capul teafăr.

În cămăruță tăcerea ieră adîncă. Fie-care se gindea la ale sale.

Nu-i ieră frică lui Ion Țurcan de muscali.

Mai reu și mai fară de cruțare ieste Nistrul primă-vara cînd începe ghiața a se rupe! Puțin îi păsă lui, cînd toți tinerii de priu prejur nu îndrăzneau să-l treacă, auzind pocniturile groznice ale păturilor de ghiață. Cea mai mare plăcere ieră pentru dînsul ca chiar atunci să pască sau să-și găsască treabă să treacă de cealaltă parte. Nu ieră frica la mijloc, nu se temea de muscali. Altă ce-vă îl ținea a casă. Mă-sa și două copile rămăneau numai cu feciorul cel mic. Tot sprijinul casei ieră să fie un băiet de 15 ani. Bun sprijin, unde sînt patru guri și avere tufă? Ion ținea casă cu pascuțul, că plugariu nu ieră, ne aviud pămînt în destul. Le venise și Țurcanilor ca „nadel” patru pegoane de pămînt; dar ce dracul să facă cu dînsul, dacă o bucată le venise într'o mlaștină și alta într'un pisc hleios, unde așezaseră casa și ograda. Cu toate acestea nu sufereau nevoie pînă atunci în casa lui Ion. Nistrul le dădea hrana cu imbielșugare, ieră milostiv cu cel ce știea cum să se poarte cu dînsul. Păscari ca Ion rar găsea de la Bender pînă la Mohilău. Apoi primăvara, cînd *paromul* *) nu putea îmblă de ghieață, luntrea lui Ion îmblă și trecătorii de la Ataci la Mohilău, ierău mai liniștiți cu Ion în luntrea lui de cît cu paromul vara pe timp bun.

Cînd de pe partea Podoliei la vreme rea se auzea „Parroomu! Dați paarromu!” și paromul cel greu nu se putea urni de la mai de valuri, luntrea lui Ion zbură ca o săgeată și aducea pe cei mai curajoși. Omul își agonisă pînea, cel care n'are ce mîncă, nu se mai gindește la asemenea fleacuri ca frica. Frica de a nu muri de foame le învinge pre toate. Pînă după miezul nopței lucră cu lopetele, dar gurile ce l așteptau acasă aveau ce mesteca adoua-zi. Numai prin iel se ținea toată familia, ba încă bine, mămăliga și peștele nu lipsea din casă. Fusese bine pînă atunci, dar de aice încolò vor ști ce vra să zică foamea. Cui îi pasă că sprijinul familiei trebuia să se ducă să-și facă datoria cãtră stat

*) Un feliu de pod plutitoriu.

lăsându-și pe ai săi în pradă nevoiei? Nu numai statul, dar și familia are drepturile îei și ciud se mai amestecă și vieța omenescă cu legile îei de fier, atunci iese un lucru cam încurcat. Statul are drept să ceară soldați, dar familia soldatul iese oare asigurată de stat să nu piară de foame! Așa, vorbă să fie.

Se mai gîdea Ion și la altele, se gîdea că mai iese pe lumea asta încă un suflet, care bucuror ar jertfi ori-ce numai să-l scape—se gîdea la Ileana, pe care o iubea cu cea dintăiu iubire, care la unii iese și cea de pe urmă. Sînt și ast-feliu de poznași. Toate se amestecau de-î pierdeau curajul. Pre puicută trebuie să o lase, familia remîne fără pîne. Ce dracul să fie de făcut? Dar gîdește, nu te gîndi, vremea nu stă: Afară luceafărul iera aproape să se arăte, departe, departe cerul se innâlbea la răsărit, iera aproape de ziuă. Ion se vede c'a luat vre-o hotărîre, căci s'a sculat de pre laiță, a căscat frecîndu-și ochii ca după somn.

— Mic'o! fie ce ar fi, nu vrau să mă fac fugariu, zise iel cătră mă-sa, va fi mai reu și pentru Dumne-ta și pentru mine. M'am hotărît, plec mine, adecă a-zi că s'a făcut ziuă, ieacă și rîndunica cîntă! Cu bună samă s'au auzit ciripiturile rîndunelei ce avea cuib în tindă sub streșină.

Mă-sa și-a șters lacrimile ce-î năvăleau fără de voie în ochi și n'a zis nimic. S'a sculat incetișor, a luat lumina de pe masă și s'a apucat să facă foc în vatră, ca să-și hrănească băietul. Ceeialalți s'au apucat de trebile lor. Ion și a luat cușma, a ieșit din casă și s'a îndreptat spre cișmeana, ce iera aproape de sat sub un pisc.

Ziuă se luptă cu noaptea. Iera încă întunec, dar puteai să cunoști lucrurile din apropiere. Vacile încetase de a mai rugumă și se auzea ciocirlanul cîntînd cîntecul lui, care resună în urechile lui Ion ca un cîntec de mîngiere. Ajunsese la cișmea, dar nu se vedea nime și Ion s'a pus pe o piatră.

—Până acum n'a venit, zicea Ion în sine, mititica, va fi adormit. Cite lacrimi a vărsat iera în aceste zile nenorocite! Cite nopți n'a închis ochii!

Niște pași ușori se auziră, cine-vă se apropiea de izvor. Inima lui Ion a început a bate mai răpede și l'a cuprins o slăbăciune, simțea cine venea și ai cui iera pașii. De izvor se apropie o figură omenescă și căută cu neliniște în colod și în coace.

—Ileano! o chiemă iel. Iea tresări și veni spre dînsul.—Ilenuț'o s'a sfîrșit totul, mă duc la muscali. Fata n'a respuns nimic, numai plîngea incetișor.—Ilenuț'o, mă duc, dar am auzit că peste doi ani pot să vin pe trei luni a casă. Atunci facem nunta. Nu plînge, tot va fi bine... ieaca și mama remîne singură.. dar ce-î de făcut.. m'am gîndit la multe... am prieteni. mă sfătuesc să fug...

fără tine și fără mama ași fugi, dar sinteți voi—nu pot. Mă fac muscal ca să nu vă pierd pe voi.

Toate aceste cuvinte le spunea și glasul îi tremurà și cu greutate îi ieșau vorbele din gât care i se tot uscà. Fata plîngea la pietul lui.

— Ilenuț'o! nu plînge că mă omori, nu mai pot.

Fata a încetat de a mai plînge, numai cite o dată își trăgea sufletul și oftă.

— Să vorbim, Ilenuț'o, că nu-i vreme de pierdut, norocul nostru în mâinele noastre stă, să știi aceasta. La ce vrea omul, ajunge, bine reu, de vreme ori târziu, dar dacă omul ieste hotărit și nu se dă într'o parte, nu se poate se nu-și ajungă scopul. Ieu cred în mine, cred în tine, cred în iubirea noastră și numai moartea va fi în stare să ne despartă.

Așă vorbea Ion și fata acuma nu plîngea. nu oftă ci ridea încetișor. Pentru inima îei sfărmată, pentru sufletul îei apăsât de nenorocirea neașteptată, cuvintele lui Ion ierău apă vie și tămăduitoare.

Dar îea sama, Ilenuț'o, păzeștete de vechil, de Grecul dracului; am luat sama că a pus ochiul pe tine. Tu iești tânără, crudă, moșul Stan și mama Gaftă fricoși, te vind dacă Grecul îi va lua din scurt. Țiute virtos, puic'o! Peste doi ani, ori ce-ar fi, viu acasă.

— Ioane, respuse fata, ori tu ori Nistrul! A unuia din doi am să fiu! Facă Grecul ori ce-ar face, nu mi-i frică și să n'ai frică de mine! Ori tu ori Nistrul.

Aceste cuvinte au făcut pe Ion să trăsără, spaimă i-a cuprins inima, o spaimă fără pricină, neînțeleasă i-a pătruns ca un cuțit în inimă.

Se făcuse de tot ziua. Se auzeau vacelile din sat răgînd și vacariul trimbițînd din buciumul cel mare de coajă de teiu.

Să ne despartim, a zis Ion, vine lumea, nu se cade să ne vadă împreună!

S'au sărutat tare și s'au despărțit; îel a apucat pe o cărușă spre casă și îea împlînd cofele cu apa, stătut și-l privi până ce nu-l mai putu vedea. A casă mămăliga ieră gata, aburiile de la dînsa împluseră toată cămăruța; toată familia Țurcănilor ieră spălată și se părea mai veselă. Mama Catriua oftă, dar nu așă de greu. Soarele străbătea vesel pe fereastră în odăță și poate razele lui luminoase făcuseră pe bieții oameni să-și mai uite o leacă năcazul.

— Mic'o, zise Ion pe cînd ședeau la masă, peste doi ani vin. Cum îți putea, Toader îi măricel, slavă ție Doamne, 16 ani, ieu cînd ieram ca dînsul treceam Nistrul de patru ori în not. Îi cam leneș,

nu-î vorbă, dar nevoia îl va face mai harnic. Cînd va ști că nu-
lon, va face tot. Toader cătă în jos și se scărpină la ceafă.
Și tu Măriuc'o, zise iel cătră soră-sa cea mai mare, mai îngăduie
cu zestrea, cu măritatul și cată să nu-mi fie rușine cînd mă voiî
întoarce acasă.

Măriuca s'a înroșit ca o vișină, înțelegînd cuvintele frăține-su.

— Tîe, Catincuț'o, nu-ți spun nemică, cată de mucuța și n'o
scoate din sărite cu nebuniile tale. După aceste vorbe, s'a sculat
de la masă și îmbrăcîndu-se și-a luat ziua bună de la mamă, de
la frate și de la surorî și a ieșit.

Lîngă primărie ieră o gloată de oameni. Se grămădea lumea
curioasă să prăvească norocul tinerimei. La o parte stăteau ca
la 20 de flăcăi și se ghemueau cătînd cu frică spre ușa primăriei
care stătea deschisă. Între toți se deosebea Ion, mai nalt cu capul
de cît ceilalți. Se auziră în depărtare sunete de ciocotei, semn
că venea „zemscaia pocită“ cu comisia de recrutare. Peste cît-
va trei căruți țerănești de poștă și alta mai deosebită, înhămate
câte cu patru cai, s'au propit diinnaintea primăriei. Toată co-
misie a ieșit și a intrat în sală. Se auzeau din lăuntru hohote de
ris, nu știu cine cîntă cu glas falș ce-va din „Traviată“. Cîntau
membrii înaltei comisii, dar inimile neorocîților ce așteptau
afară se împleau de amar.

— *Ion Lungu!* strigă un glas din năuntru, *Ion Lungu!*
repetă starșina, *) *Ion Lungu*, mai strigă și vornicul. Din mulțime
a ieșit un băitan slăbănog și galbăn. Vornicul l'a luat de mină
și ca și cum s'ar fi temut să nu fugă l'a dus singur până la ușa
Primăriei. Mulțimea așteptă turburată și nerăbdătoare.

— Doi arșini, trei picioare, se auzi ieară-și din lăuntru.....

— Bun? întrebă cine-va mai încet.

— Pieptul slab, cască gura, se mai auzi..... Nu se primește.
Ignatief scrie: *scorbutum acutum*..... Ieși..... Du-te a casă!“

Ion Lungu a ieșit din primărie, de pe fața lui vedeai că nu
înțelegea ce se petrecea cu dînsul, a ieșit dar ședea lîngă ușa.

— Du-te acasă, măi prostule'i, norocul a dat peste tine,
ziceau prin mulțime.

— Dumitru Stîncă, se auzi iear glasul *starșinei*.

A ieșit un băiețel, un copil, din grămadă și a intrat în
primărie.

— Ce dracul, zise doctorul, trebuie să fie vre-o greșală.

— Cum te chiamă, l'a întreat un membru.

— Du...du...du...du...mi...mitru Stîn...stî...stîncă... respunse
băiețelul, gîngăvind.

*) Primariul.

— Ignatief, zise doctorul cătră scriitoriul său, scrie: nu-î bun, mic de statură, gîngav.

Latineşte n'a ştiut bietul Esculap să numească cusurul recru-
tului.

— Pintiliî Vacă rea, strigă vornicul. Pinteliî, măi Pinteliî,
Vacă rea! Măi! Ce dracul, unde-î, că aice ierà!

Dar Pintiliî Vacă-rea nu ierà prost, nici urma lui nu măi
ierà pe acolò.

— Bată-l Dumnezeu, striga Starşina, ne-a băgat în belea!
Ieu ziceam că Vacă-rea trebue păzit, poftim, au să te măi deie
şi sub *sud* *) pentru satana dracului.“

— Vacă-rea, s'a măi auzit ieră-şi din primărie.

— Lipseşte, a respuns vornicul măi plîngînd.

— Iţic Haim Grinberg! se auzi glasul Strarşinei.

— Ieu sînt, ce poftiţi?

— Da du-te, măi tîrtane, ce stai locului, ziceau ceialalţi
recruţi împingîndu-l.

— Duceţi-vă voi, ieu îs la urmă, zicea Iţic!

— Iţic Haim! vii tu, orî să te ieu de perciuni? strigă vor-
nicul.

Bietul Iţic apucat de doi cezaci, merse pe sus în primărie

— Desbracă-te s'auzi glasul doctorului, apoi după o tăcere—
Desbrăcaţi ovreiu!... sub măsură... doi arşini, un picior—bun.

— Fruntea, se auzi zicînd cazacul care ierà şi bărbieriu,—gata.

A ieşit Iţic din prisustvie **), dar fără perciuni şi cu jumă-
tate de cap ras. Bietul băiet măi n'a leşinat în braţele mini-sa,
care plîngînd amar îi strîngea capul la piept.

Toate cele petrecute puneau ca o pîeată grea pe inima lui
Ion. Nu-şi simţea inima că se bate, ierà rece şi cufundat în gîn-
durile cele măi triste.

— Iou Ţurcan, a strigat de o dată vornicul.

— Ion încet şi cu paşi hotărîţi s'a apropiat de uşă primăriei
şi a intrat.

— Ho! Ho! Ho!, zise doctorul, ce zdravînd nu-l măi căutaţi,
bun, foarte bun.

Doctorul ierà încîntat de statura lui Ion, dar ceialalţi membri
ai comisiunei au făcut pe doctor să petreacă toate formalităţile

— Cătaţi voi, ieu nu caut, scrie Ignatief: bun pentru
gvardie *).

— Măi de grabă, măi degrabă, gîndea Ion, pierd răbdarea.

După ce l'a ras, Ion s'a îmbrăcat şi a eşit afară. Toţi to-
varăşii lui ierău acuma încunjuraţi cu cazaci.

*) Judecată.

**) Camera judecătorească.

Astăzi sînteți încă slobozi, dar mine să vă adunați la primărie, desdeminează plecăm.

Toate acestea le auzea Ion ca prin somn și a plecat spre casă fără să știe ce făcea.

— Vezi, mucuță, că nu mi-au tăiat capul ci numai pletele, zise iel întrind în casă, cu glas care părea vesel.

Mama Catrina a început a plînge încetîșor.

— Nu plînge, mamă, părul va crește, sănătate să fie; zise iel și începî a o sărută.

A doua zi plouase și drumul ieră greu nu atita pentru recruți, cît pentru cîte-va femei cari își petreceau copiii pînă la Chișinău.

— Mucuț'o, zise Ion deminează cătră mama Catrina, nu vreau să măpetreci, remii a casa, peste cîte-va septămîni voi scrie Se auzea trîmbița chemînd pe recruți.

— Mi-ut'o, remii sănătoasă, mă duc.

— Puiul mamei Ionaș, a mai apucat a zice bătrîna și Ion ieră departe fugind să ajungă pe tovarășii de nenorocire.

Au trecut doi ani. Toamna, pe la sfîrșitul lunei lui August, un om îmbrăcat în haine vechi și mai fără a înălțări în picioare; mergea pe drumul cel mare de la Soroca la Ataci. Se vedea că venea de departe, fiind că mersul îi ieră greoiu și hojma sta și scoțînd o basmă roșă se ștergea pe frunte de sudoare. Greu ai fi putut cunoaște în omul acesta, ne ras și cu musteți lungi pe Ion Țurcan. Cu toate acestea ieră iel, venea la Ataci în concediu pe două luni de zile. Nu ieră departe de casă. Se făcuse întunerec și nu se mai vedea nime pe drum. Aproape de sat, a cîrnit la stînga și dînd într'o pîdnrice și străbătînd'o a ieșit drept pe malul Nistrului, chiar pe ogorul lor. Nu vroea să se ducă pe a casă fără să vadă mai întăiu pe frate-su. Avea presimțiri rele, ori poate numai voiea să știe noutățile de prin sat, poate chiar noutăți despre Ileana. Doi ani, lung timp și multă apă a curs de atunci pe bătrînul Nistru!

Iel știea că pe vremea asta sau puțin mai tîrziu, negreșit trebuia să fie frate-su la ogor, ca să cosască puțină ierbă pentru vite. Ici colca pe ogor se vedeau, căpiți de fin. Aproape de drum între două ogoare de popușoi, un om cosea la otavă, tot acolo ieră o căruță cu un cal, care păștea slobod pe unde i se părea ierba mai bună. Ion de departe a cunoscut că ieră frate-su.

— Doamne ajută, bădică, zise iel cosășului.

— Mulțămim și Dumi-tale, îi respunse acesta. Toader nu-l cunoștea.

— Măi Toadere, măi, dar ce, nu mă cunoști?

— Bădică! strigă făcăul o dată, bădică! Dumnea-ta iești?

— Ieu, frățioare, ieu! Ieacă-mă-s și pe la voi.

Amîndoi plîngeau de bucurie.

— Bădică, bădică, zise Toader, gîndeam că nu mai vii și toți gîndeau tot așa; a spus un soldat că te-au luat la Împăratul alții spuceau că te-ai înecat. Bădică, multe s'au întîmplat pe la noi; le voiți spune pe toate, dar numai să duc ieapa a casă. Dar ce dracul, spun ieu adecă să ne ducem acasă. Bieata mucuță tot te așteaptă!

Flăcăuanul se încurcase de bucurie și vorbea de pe ceea lume.

— Toadere, îl întrerupse Ion, du căruța a casă și vină de grabă la mine. Nu vrau să mă vadă nimene în sat.

Toader clătină din cap și nu zise nemică. Peste jumătate de ceas s'a întors de a casă călare, a descălecat, a pus ieapa în fiere și s'a așezat cu frate-su sub o claie de fin.

Ieră pe la miezul nopței, cînd a sîrșit Toader de spus întîmplările din sat. De ce se temea Ion, aceea se și întîmplase. Grecul—vechilul—pusese ochiul pe Ileana și cu parale făcuse pe păcîntii ieii să i-o dea de nevastă. Fața n'a putut să mai sufere vi' ața afurisită din casa Grecului și de vre un an și jumătate fugise de la Grec, ce s'a făcut cu dînsa, nimenea nu știea.

— Grecul de atunci a prins pizmă pe noi și cu primariul și cu notariul ne a încurcat și pe noi într'un proces, că am fost siliți să vindem casa.

— Și unde trăiți acuma, l'a întrebat Ion, zdrobit de nenorocire și năcaz.

— Tot în casa noastră, dar plătim Grecului chirie.

— Bine, zise Ion, voiți plăti și ieu din partea mea.

Apoi a stat mult pe gînduri și frate-su îl privea.

— Toadere, mă iubești? l'a întrebat Ion pe ne așteptate pe flăcăuan.

— Mă mai întrebî? răspuse acesta.

— Bine atunci să-mi aduci astă noapte pușca. Ce zi avem a-zî?

— Joi, a răspuns Toader.

— Bine, Joi, a-zî ie joi, mine vineri. Mine șede Grecul a casă, gîndi Ion în sine,

— Ascultă, Toadere, Grecul ne-a sărăcit pe noi. Grecul a sărăcit tot satul, Grecul mi-a luat ce ieră pentru mine mai scump, mi-a luat pe Ileana. Grecul ie mai reu de cit un lup. Toderică, băiețelul bădicăii, pușca, pușca și o încărcătură ca pentru lup.

— Ți-o aduc, bădică, a fost tristul răspuns

Peste jumătate de ceas Toader a plecat a casă și cătră ziuă

Ion avea în mâinele sale pușca, pe care o stringea cu iubire și o sărută. După ce și-a venit în fire a zis frate-su:

— Tudorică, băiete, nu pot să mă arăt cu pușca; dacă m'ar vedea cine-va aș fi pierdut. Lângă ograda grădinei Grecului iese o ripă, o știi, în malul stîng iese o vizunie de vulpe, știi?

— Cum nu, respunse Toader.

— Du-te degrabă, până nu se va face ziuă și ascunde pușca în vizunie.

Toader n'a respuns nemică și a plecat cu pușca; pe spinare. Se făcuse ziua bine, cînd s'a întors la Ion, care ședea culcat în popușoi.

Pe la șapte ceasuri sara, Grecul avea obiceiul de se primbla prin grădină.

Cu vre-o două-zeci de minute înainte de șapte, Ion Turcan încet mergea pe drum, care trecea pe lângă grădină și încunjură ograda curții unde locuia Grecul.

Ajungînd la păduricea de care am spus, Ion cîrnî într'o parte și furișîndu-se pe sub garduri trecînd vre-o cîte-va ogoare. Peste două-zeci de minunte, a ajuns la ripă în marginea unui ogor de cartofe. Cu spaimă ne spusă s'a uitat în toate părțile. Cartofele iera coapte și luna viitoare, trebuca să începă să le săpe. Ogorul iera mare și trebuca să fie bine rodit. Între cartofele pe jumătate uscate, ici colea se zăreau niște floricele roșioare pe deasupra lor zburau fluturii și între brazdele ogorului săreau vre-o cîte-va cioare, ascunzîndu-se între alunari. Ioan din locul lui foarte bine vedea fațada casei, care i-ră mare și boită galbăn. Mulțime de ferestre se vedeau, iera încunjurate de hemei, care se agăță și de co-perișul de oale albi. Niște salcîmi mari creșteau pe amîndouă părțile casei, așa că în curte nu puteai se vezi nemică afară de ușă grajdului, care iera deschisă. Un drum pietros trecea dinaintea casei și pridvorul casei, înaintat spre drum, iera acoperit cu trandafiri și cu oleandri.

O grădină mare se întindea de la ograda casei până la ogorul de cartofe. Grecul se gătea să se mute de acolo de aceea nu se prea îngrijea de casă. Iera nădușală și căldură de nu-ți puteai trage sufletul, toate ferestrele casei iera deschise. Muștele și țîț rii zbîrnuiau în văzduh. Vr'un sfert de ceas se uită Ion la casa Grecului șezînd pe călcăie. Pe urmă a auzit în ograda Grecului sunetele unui clopot vechiu și stricat, care bătă șapte ceasuri. Sunetul lui răsuna grozav în urechile lui Ioan. Au mai trecut cîte-va minunte, apoi s'a auzit că se deschidea poarta, cîinii lătrau. S'a întors oare Grecul ori au ieșit niște lucrători?

Iel a crișcat din dinți și începă a privi cu mare bagare de samă casa vechilului. Nimene nu se vedea pe dinaintea casei. Poate

că a intrat stăpinul în năuntru pe aiurea. Ion nu putea să mai stea locului, se culcă pe burtă și trăgîndu-se ca un șerpe, încunjură ogorul de cartofe și-și dădù drumul în fundul ripei. Pe urmă pe briuci, încet, nefacînd nici un zgomot și ne luînd samă că urzica îl ardea pe mîni și pe obraz, s'a tras până la un hîndichiù, care despărțea grădina de ogorul de cartofe și ne mai putînd de oste-neală s'a pus pe spinare.

Nu departe de acolo și-a găsit și pușca, uscată și în stare bună. S'a uitat încă odată la ceas ierău șapte și două-zeci. Toc-mai atunci a simțit că i-i cald, că părul i-i ud de sudoare și fruntea de asemenea. Ion și-a scos basmaua din buzunariù, s'a șters pe frunte, apoi întorcîndu-se pe o parte s'a culcat. Înse de o dată a sărit și lăsînd pușca la pămînt s'a furat până la un copac mare ce creștea aproape de grădină și de unde nime nu putea să-l vadă. Dinnaintea lui ieră gardul grădinei care-i ajungea numai la piept. Încet, încet a dat într'o parte crengile copacului și a aruncat o privire lacomă asupra fereștilor casei.

Ieată că într'o fereastră s'a arătat o broboadă albă, ieră slujnica. Ion nu-și luă ochii de la fereastră și oprindu-și răsufierea ținea virtos crengile copacului. După cît-va timp s'a apropiet cine-va de altă fereastră în care storurile se rădicară încetișor și Ion văzù o femeie îmbrăcată alb. Înipse cu ură ochii într'insa : femeea ieră naltă, bine făcută, la piept avea prins un buchet de flori ; Ion n'o cunoștea, poate ieră nevasta Grecului, se întorsese. În minutul acesta s'a apropiet vechilul și a deschis fereastra.

Ion Țurcau i-ar fi omorit pe amîndoi, de ar fi avut pușca la dînsul. Îudată ce s'au depărtat de la fereastră, Ion, scrișnînd de minie s'a răpezit în hîndichiù, lasînd crengile copacului. Peste cît-va timp iear a ajuns la locul de mai înnainte. În gît i se uscase și vedea toate ca printr'un nour: i se părea că timpul trece prea încet. În zădar ascultă, dinspre casă nu venea nici un zgomot, pare că muriseră cu toții. Cam ciudat i se părea zbîrnîtul albinelor și al vespelor prin flori și ciripitul rîndunelilor ce sburau hojma în jurul cuiburilor de sub streșina caselor. De o dată a început un vîntișor și frunzele stejarului ce creștea nu departe de locul unde sta Ion a început a fălălăi așa de tare, încît acesta de frică a sărit iear în hîndichiù.

Mai trecù ce-va, apoi se îndreptă spre locul unde își lăsase pușca. Pe malul hîndichiului creșteau niște tufare de corn, cari de abiea puteau să-l ascundă, dar cu toate acestea Ion a ridicat capul și s'a uitat. În ușa casei sta Grecul răzămat de ușor. Vechilul ieră om nalt, frumos, cu barbă și cu mustețe negre, îmbrăcat ca un vînătoriù. Părea bărbat voinic, își aprinsese o țigară și trăgea cu plăcere dintr'insa. Să puie pușca la ochi și să-l chi-

tească ieră treabă ușoară pentru un vînătoriu ca Țurcan; ieră chiar să sloboadă cucoșul, dar tocmai atunci s'a apropiat de vechil un băiețaș care se vedea cum cerea ce-va

Minuta ieră grozavă Ion a scăpat pușca din mîni și-a acoperit fața cu mînele și a plinse de jale și de năcaz. Picături mari de sudoare rece i se arătară pe frunte și auzi foarte bine cum a spus Grecul copilului:

— Da, da, du-te la dînsa.

Copilașul a intrat fuga în casă. Iear Grecul cu țigara în gură a intrat în grădină.

Atunci s'a auzit o împușcătură. Grecul a trăsărit și a căzut la pămînt lîngă pragul ușei.

Ion ca fulgerul a sărit în hîndichiu, apoi a luat'o pe brînci de a lungul rîpei, a dat în alt ogor și alergînd cît putea a apucat de a curmezișul drumului spre Nistru, ținîndu-se mai aproape de garduri și de șanțuri.

Plin de sînge, de praf și de glod, cu străile rupte de spini și de mărăcini mai mort de obosală a ajuns la apă.

Cu băgare de sîmă s'a uitat în toate părțile, nimene nu se vedea; o vacă care bea liniștită din riu, ridicînd coada a plecat la goană, spăriindu-se de ivirea neașteptată a omului.

Ion s'a apropiat încetîșor de mal, chiar unde ieră trecătoarea, aice stînd puțin la gînduri, s'a descălțat de ciubote și ținîndu-le de asupra apei împreună cu pușca s'a vîrit în Nistru, care-i ajungea la piept.

Pe la mijloc s'a oprit și a început a bea cu lăcomie. A azvirlit pușca în apă și apoi în not a ajuns la celălalt mal. Acolo s'a spălat de sîngele ce-i acoperea mînele, înghimpate de spini, apoi s'a pus jos și s'a încălțat. În acest timp, de lîngă un copac din apropiere a ieșit un om și s'a uitat lung la dînsul. Ion i-a făcut semn cu capul și l'a trimis la toți dracii. Ieră Toader Țurcan frate-su.

Soarele asfințea și liliecii zburau în toate părțile, cînd Ion a ajuns la stația drumului de fier, departe de vre-o 10 kilometri de la Ataci

În gară ieră întunerec, numai lîngă casă așteptau vre-o două zeci de oameni cu nerăbdare deschiderea casei. Ceasul gărei bătù opt, casa se deschise și călătorii năvăliră, pare că n'aveau să mai capete bilete.

— Un bilet, clasa a III-a pentru Odesa s'a auzit un glas cam tremurătoriu.

Ieră grasul lui Ion Țurcan. Tocmai atunci se opri și trenul ce venea din sus și mergea spre Odesa.

(Va urma)

St. Bășărăbeanu.

Tot pe-a lui a fost.

Anecdotă populară.

Un țigan cinstit săracul
Mai cinstit și de cît dracul,
Sărmănelul cît trăiea
De furat mi se ferea
Și ca alții nu șurdea.
Lumea, cum ie rea la gură,
Tot spunea mereu că fură.
Iar iel după cum spunea
Nici știea de ce vorbea
Și jură de se 'ntindea
Și de gol nu se dădea,
Și zicea la de-al de aste
Că-i cădea vina năpaste.
Jura, naiba ca să-l ieie
Dracu 'n tătă-su să deie
Și pe mă-sa ca s'o prindă
Necurații și s'o 'ntindă,
Frați și veri ce mai avea
In toți holera să dea
Și să-i stringă, să-i bușască;
Să se 'ntindă, să plesnească
Boț să-i facă și grămadă,
Soare 'n ochi să nu mai vadă.
Și zicea că nu-i de vină
De-a fi fost prins cu vr'o găină
Orî c'o gîscă, orî c'un pui
Și că n'a fost vina lui.
Că din toți mai vinovată
Ieste lumea cea turbată;
Căci iel mîna cum întinde-
Iea deodată hap! îl prinde.
Iel spunea ce socotea,
Iară lumea ce știea.
Inse cum de s'a 'ntîmplat
Peste-o nouă boanță-a dat
Și-a mai tras și iel ce tras'a
Dar barîm pe-a lui remas'a

* * *

Auzind de-un om că are,
Ca tot omul de mîncare

Cum ie iarna la crăciun,
Așezat în pod la fum
Porc tăiet, cîrnați, slănină,
Se gîndea iel, nu-i pricină,
C'ar fi bine de-ar putea
Vr'un hărtam și iel să-și iea.
Se gîndea, deci la luat,
Nu gîndiți că la furat,
Cum aceasta 'n gînd își puse
Haide 'ntins la om se duse,
Buna ziua bade-i zise
Apoi vorba se deschise
De omăt, de fin, de vite
Și de alte multe cite,
Și grăiau și sfatueau
Vorba nici că mai sfîrșeau,
Căci țiganul cît ședea
Sporiu mai mult la vorbă avea.
Iel sărmanul vra să vină
Vorba, știți, cam de slănină,
Și 'n tot chipul o 'nturna,
Dar zădarnic așteptă
Parcă dracul îi vrăjă
Ce visa nu se 'ntîmplă.
Omul iară-și sfătuea
Căci alt chip nici iel n'avea;
Omu 'n casă dacă-ți vine
Să-l alungî nu șede bine;
Lasă-l singur nu se 'ndură,
Lumea spune, poate fură...;
Stă, ca omul, supărat
Cînd îi cade vr'un păcat.

*

In sfîrșit și omu 'n urmă
Stînd de vorbă sfatul curmă
Și-l întreabă de-a venit,
Cum ieră obicinuit,
Murături ce-va să ieie
Ca să meargă și să-i deie.
— Da, badică dacă-i vra,

„Dar slănină nu mi-i da?...
-- Dă... slănina i dă... slănină,
„Nu se face prin grădină...
— Apoi știu ieu, las, bădică,
„Dar de-o leacă nu-i nemică.
„A tea-s alt feliu de bucate
„Parcă zic că n'ai dreptate
„Dar ieu nu-ți cer pentru mine
„Căci nu-s lacom știî prea bine,
„Ci-am venit să cer de vreî,
„C'a poftit unul de-ai mie-i.
— D'apoi cine-a mai poftit,
„Doară mă-ta ți-a murit?!
— Da, murit'a, a murit
„Dar la moarte-a fost poftit.
— Brava, asta-i una încă,
„D'apoi morții, bre, minincă?
— D'apoi dă mai știu!.. Ieu vrau
„De pomană doar să-i dau,
„Și giudesc că dumne-ta
„Vr'o bucată tot mi-i da.
„Și pomană va să-ți fie
„Dumita-le ca și mie.“
Omul zice că-i va da
Dar în pripă așa nu vra,
Căci s'o cerce vra deodată
Dacă-i gata de-afumată.

Deci țiganul * * *
Murături de-a mai luat
Nu știu n'am mai întreat.
Iară noaptea târziu tare
Când dormea ori-ce suflare
Iel ieșit'a la primplare.
La primplare a fost ieșit
Și ca omul cel ciuștit

Drept în pod a nimerit
Iar în pod fără de lumină
Dînd cu capul de slănină
Înciudat și spăriat
O șucată și-a tăiat,
Ș'n sfîrșit de groază mare
Luînd harșchina 'n spinare
Vra spre casă s'o croiască
Să se mai d-smeticească.
Dar, păcatul, cîn l pornește
Ieată-o scîndură pocnește
Și precum nici nu visase
Se trezi din pod în casă.

Cînd iel hop * * *
Strigă cine-i, cum și care
Și-aprinzînd lumină 'n casă
Îl prăvește cum picase,
Îl prăvește și-l întrebă
Cum se chiamă astă treabă.
Iear țiganul la 'ntrebare
Ochii țintă 'n lumînare
Întinzînd slănina-i zice:
— Iată mă-s și ieu aice.
„Ce mai faceți?... Ieu venit'am
„Dupre cum m'ai a-zî vorbit'am
„Și slănină ți-am adus
„Pentru probă... cum mi-ai spus.

Ce-a tras iel * * *
Dar barim pe-a lui remas'a.

T. D. Speranță.

Notițe în privința regiunii dintre Ploești și Cămpina în Valahia.

de Dr. **Emil Tietze.**

Dl. autoriu a făcut cercetări în acele părți în 1882 în timpul cîtor-va zile de la sfîrșitul lui Octomvrie și de la începutul lui Noemvrie. Notițele ce prescurtăm pen-

tru cetitorii noștri le-a publicat în *Jahrbuch des k. k. geologischen Reichsanstalt*. Jahrgang 1883, XXXIII Band pag. 381—396. 2 Heft.

Întăiu arată pe scurt unde se află cîte ce-va scris despre geologia Romăniei și noi reproducem titlurile scrierilor pentru a ușura calea începătorilor.

După autoriu cele mai vechi cunoștinți în privința stratelor din Romăniea se află la *d'Archiac* (progrès de la géologie, 2 vol, 2 Partie, Paris 1849) și la *Boué* (Ésquisse géol. de la Turquie d'Europ, Paris 1840). Se mai află cîte ce-va la *Spratt* (on the Freshwater Deposits of Bessarabia, Moldavia, Walachia and Bulgaria in Quart. Journ. of the geol. soc of London 1860, p. 281.) Despre Dobrogeia a făcut o carte foarte însemnată *K. Peters*.

Lucrările lui *Coquand*: Sur les gîtes de pétrole de la Valachie et de la Moldavie et sur l'âge des terrains, qui les contiennent (bull. de la soc. géol. de Fr. 1867, p. 505), și ale lui *Capellini*: Giacimenti petroleiferi di Valachia (memorie dell'academia delle scienze di Bologna 1868, pag. 323, seria II, tom. VII) le numește foarte însemnate și puncte de plecare pentru acei ce vor face cercetări mai întinse asupra regiunii petroleifere. Mai notează o notiță scurtă de *Foetterle* despre regiunea dintre București și granița Transilvaniei (Verhandlung. des geol. Reichsanst. 1870, p. 209) și despre regiunea dintre Turnul-Severin și Craiova (Verhandl. d. geol Reichsanstalt 1870, p. 234), și despre întinderea păturilor sarmatice în Moldova (tot acolo p 314), precum și lucrarea lui *Edm. Fuchs* și *Sarasin*: Notes sur les sources de pétrole de Campina (Archives de sc. de la biblioth. univers. Geneva 1873). Pomeneste lucrarea D-lui *Stefănescu* despre terenul quaternar din Romăniea și despre niște oase de mamifere terțiare și quaternare tot din aceea-și țară (bull. de la soc. géol. de Fr. 1873 p. 119) și cea în românește din buletinul societăței geografice romine despre păturile terțiare de la Bahna. Dl. *Pillidi* a scris despre basinal neogen de la nord de Ploești o lucrare foarte însemnată

(Jahrbuch d. Geolog. Reichsanst. 1877, 2 Heft), și *Gintl* despre aflarea petrolului și despre chestiile comerciale privitoare la exploatarea lui în România (Oesterreichische Monatschrift für den Orient 1878, No. 2).

Din punctul de vedere al paleontologiei citează pe *Tourouner*: *Conchyliorum fluviatilium fossilium in stratis tertiariis superioribus Rumaniae collectorum novae species* (Journ. de conchyliologie, Paris 1879, p. 261, și 1880, p. 96) și pe Dl. *Porumbariu*: *Étude géologique des environs de Crajova* (1 partie Paris 1881). Amintește că Th. *Fuchs* cu prilejul descrierii faunei de la Radmănești în Banat (Jahrb. geol. R. A. 1870) a vorbit despre moluște terțiare din împrejurimile Craiovei și că *Bielz* a dat oare cari lămuriri despre păturile terțiare din jurul Craiovei în 1864 în *Verhandlungen des Siebenburgischen Vereines für Naturwissenschaften*. Dl. *N. Cucu* (în *Petroleul, derivatele și aplicațiunile lui*, București 1881) a scris despre petrolu și oțocherită în România (Verh. geol. R. A. 1881 p. 93). Tot acest autoriu a scris despre regiunea dintre Moinești și Șolont (Verh. geol. R. A. 1882, p. 316) și a anunțat că va publica în curînd o scriere. Dl. *Cobilcescu* a publicat cercetările sale asupra districtului Buzeu (Verh. geol. R. A. 1882, p. 227).

Autoriul ne spune că din cercetările lui urmează că cunoștințele ce se aveau despre geologia acelei părți din România pe care a cercetat'o D-sa nu ierau destul de sigure.

Spune că în regiunea Turnu-Severinului ar fi văzut terase mari diluviale și în București a aflat că prin regularea Dîmboviței s'a dat peste un strat de năsip, iar colinele din jurul Bucureștilor sînt formate din löss, care rar cuprinde culbeci. Cu acest prilej sfătuește pe acei domni din București cari se ocupă cu geologia să nu piardă ocazia de a cunoaște constituția geologică a capitalei; căci asemenea prilej priincios rar se va mai întîmpla.

Orașul *Ploiești* iese în regiunea șesului și pătura de a supra iese de prund diluvial quaternar; că lössul care pre-

domnește în spre Dunărea și care chiar la București iese destul de gros, se subțiează spre munți s'a observat și de alții. La câte-va mile înainte de a ajunge la Ploiești, pe șes se arată ici coala prundiș, și une-locuri se află și gropi pentru a-l scoate; la nord de Ploiești spre coline prundișul se află acoperit numai de o pătură de lut ce-va mai groasă de jumătate de metru care corespunde, pe cât se pare, cu lössul din spre Dunărea. Fără această pătură de lut pământul ar fi cu desăvîrșire sterp.

Cam la jumătate de drum între Ploiești și Cîmpina, care iese de mult cunoscută și numită centrul regiunii de petrol din această parte de loc, încep la resărit de la drum întăile coline. Acolò iese satul Băicoiū și ce-va mai departe Ținta. Locuri cunoscute de cât-va timp prin urme de petrol, dar la cari lucrările n'au adus folóse, căci nu s'a sfredelit destul de adinc.

Mai sus de șesul de prund de care am vorbit se ridică o terață de prundiș, rezămată de pături terțiare. Satul Băicoiū iese în parte pe această terață. Se poate studia bine pătura aceasta la partea apusană a satului mai sus de ieazul ce umple o vale între satele Băicoiū și Cotoiū.

Capellini a greșit paralelizind prundul din terață cu cel de la Belvedere la Viena—în realitate prundul iese quaternar.

Faptul, că se află în prundul de la Băicoiū bucățele de schisturi cristaline, iese însemnat, pentru că în basenul Prahovei și al Doftanei, nu se află asemenea stînci la față. Negreșit munții Romăniei din partea aceasta sînt aproape necunoscuți, dar nici pe partea Transilvaniei nu se cunosc asemenea stînci. După autoriū ar fi cu putință ca conglomeratul de la Bucegi să se afle în regiunea izvoarelor Prahovei și să fi dat iel materialuri pentru prundișul de la Băicoiū.

La sud de ieazul amintit mai sus a văzut D. Tietze niște gropi săpate pentru a scoate petrolu. Locul se cheamă Iordănescu după numele proprietariului. S'a săpat până la o adîncime de 33 de clafteri. Deasupra s'a aflat

o pătură de prund groasă de șese clafteri, sub aceasta se află o pătură de humă. Într'o groapă a ieșit gaz. Apoi, lucru foarte firesc căci ierau lângă ieaz, săpătorii au avut de luptat cu apa.

La partea apusană a văiei de'ntre Cotoiū și Băicoiū, se află o mică întindere de apă din care iese gazuri ce se aprind dacă aruncăm o hirtie aprinsă pe apă. *Gintl* spune că la Băicoiū pe o întindere de 11 hectare iese foc veșnic, că locuitorii fac borte cu bățul și dau foc gazului apoi se slujesc de foc pentru a fierbe apă, a coace ce-vă, etc. Autoriul arată cu drept cuvint că *Gintl* a prea împodobit lucrul, de vreme ce nu se poate numi foc veșnic, un foc care se aprinde numai la trebuință.

Chiar lângă adîncătura cu apă despre care am vorbit ierau trei gropi, așezate la nord-vest de Iordănescu.

Cea mai de la sud pare a fi săpată în lut albăstriu, în care se află ici colea fosile, anume *cardii* mici. Mai însemnată iese o vivipară pe care autoriul o crede *V. Neumayri*. Găoaca iese netedă, pîntecoasă, are cinci învîrtituri, dintre carile cea de pe urmă naltă cît jumătate din găoacă, între învîrtituri sînt lipirile ascuțite, forma gurei și buricul sînt toate caracteristice pentru acest culbece, care după lucrarea lui *Neumayr* și a lui *Paul* caracterizază pătura de dedesupt a straturilor cu paludine din Slavonia, formată în apă sălcie. (Vezi. *Paul* și *Neumayr*. Congerien-und Paludinen Schichten Slavoniens, Wien 1875).

Prin aceasta se dovedește că lutul amintit face parte din păturile cu congerii (în înțeles larg).

Nu se scoborîseră mai adînc de 10 clafteri nici în una din aceste din urmă trei gropi. Petroleu găsiseră puțin, dimpotrivă păturile din fund ierau pl ne de oțocherită. Păturile de oțocherită ierau subțiri, unele ca foaiea de hirtie, altele ca cartonul, altele ce-vă mai grosuțe, în fie-ce bucată de lut scoasă din fund se vedeau mai multe de asemenea păturele și oțocherita ieșea, îndată ce loveai cu ciocanul în lut, în forme de vine galbene frumoase

întocmai ca la Boryslaw. Pe lângă acestea lutul cuprindea și sare.

Puțin mai la nord groapa a doua ieră săpată în năsip neîmpietrit și la adâncime de 8 clafteri dăduse mult timp cite 5 vedre de petrolu pe zi. După ce încetă curgerea, săpară doi stinjinii mai jos și iear începù a izvorii petrolu, dar pe timpul călătoriei lui Tietze începuse a se slăbi și acest izvor. La a treia groapă s'a observat că pătura de prund ce acopere lutul terțiar ieste tot de 6 clafteri.

În satul Cotoiù saù în apropiere de sat se află de asemenea gropi unele adînci până la 30 de clafteri. Unele au fost săpate în năsip, altele în luturi năsipoase și grase. În una după 20 de clafteri de năsip s'a dat peste acela-și lut albăstriu cu cardii. Păturile cele mai adînci ale năsipului cuprindeau petrolu. Lutul cuprindea și sare. Pe dealul dinspre Cotoiù nu se mai află prundiș de cel ce acopere costișa spre iear.

În partea resăriteană a satului Băicoiù în cite-va rîpe uscate se vedeau cristale de sare, dovadă că în apropiere trebuie să fie pături de acest mineral. Numai la cite-va minunte cale de la partea resăriteană a satului Băicoiù, la poalele colinelor terțiare, săpîndu-se o groapă s'a dat peste sare la adâncime de 4 clafteri, s'a mai săpat încă 8 clafteri numai în sare și apoi s'a părăsit groapa.

Ieste de însemnat faptul că în altă groapă ce-và mai spre sud s'a făcut o groapă adîncă de 33 de clafteri și nu s'au găsit de cit prundiș; decii trebuie să fi fost acolo niscaï-va adîncătură care s'a umplut cu prund, se înțelege că-i vorba de o adîncătură în păturile terțiare.

Mai aproape de înălțimea colinelor, la Grolești, la jumătate de cale între Băicoiu și Ținta s'a găsit sare la 4—5 clafteri de adîncime.

Pe cînd ieră *Coquand* în aceste locuri s'a dat într'un loc de sare la 28 de metri de adîncime.

La ostnordost de Băicoiù se vād cristale de sare pe malurile pirăului *Dimboiù*. (Va urmà) trad. I. Năd. jde.

Despre viața viitoare la Romîni.

Din descrierea d-lui Letourneau am văzut că mai toate popoarele au și au avut o credință în viața viitoare ; sub diferite forme fondul ieră acela-și. Ie așa de dulce a spera ! Sărmaună speranță bine a zis cine te a numit haină de călătorii, cu tine merge omul până în vecie. Ideea de suflet, de unde și viața viitoare, a luat naștere din niște lucruri destul de simple, pentru noi, nu înse tot așa pentru cei selbateci, anume de la visuri, umbră și chipul văzut în apă, dar s'a potrivit așa de bine omenirei în cît a luat desvălire însemnată. Conta în metafizica materialistă arată deslușit cum a luat naștere ideea de suflet.

Poporul romîn se zice că ie de religie creștină ; dar aceasta nu 'l împedecă de a avea o mulțime de credinți vechi destul de asemănătoare cu cele de la selbateci.

Orî căruî mort la noi i se pune un ban în mină pentru ca sufletul să aibă cu ce plăti puntea peste care trebuie să treacă înaintea de a ajunge pe ceea lume. Cred că drumul care duce la raiu ieste foarte anevoios. Raiul și-l închipuesc sus în ceriū și cam ca un feliū de cetate cu porți zdravene ale căreia chei le ține sf. Petru. Înăuntru ie ca o grădină ne mai pomenit de frumoasă, cu feliū de felu de copaci ; unii infloresc, alții au roade, la alții se coc și la alții se trec ; feliiurite soîuri de paseri te înveselesc cu cîntecel lor. Mese neconținut întinse, și, ca lăutari, cete de îngerî ce cîntă mărirea lui D-zeu. Iear iadul sau tartarul ieste locul unde ard sufletele păcătoșilor.

În timpul celor trei zile după încetarea din viață a cui-va i se pune pe patul pe care a murit cîte un păhar de vin și pîne, căci se crede că sufletul vine și mîncă. Se mai crede că 40 de zile după moarte sufletul tot cam îmblă pe lîngă casă.

După cum selbatecii cred că sufletele hălăduesc pretutindene și că orî ce nenorocire i se întimplă ie făcută de vre-un suflet reu voitoriū, sau că de-i bolnav tot vre-un suflet s'a virit iu iel și-l chinuește ; tot așa și poporul nostru crede că în mare parte relele îi vin de la draci care nu sînt de cit niște suflete transformate, dar cred că chîiar sufletele omului pot cășună rele. Cînd plouă neconteuit orî sînt vînturi mari cred că cine-va și-a făcut samă, adecă s'a înecat orî spînzurat. Credință ie foarte respîndită și nu cred să fie cine-va care să nu o fi auzit. Credința că boalele sînt pricinuite de duhuri rele ie destul de vădită, cum dovedesc descîntecel și trimeterea boalei în pustiu, orî zicerea „mie pe unde-a înoptat“ adecă ca duhul se nu audă și se vie. Am auzit de la un doctor care văzuse cu ochii cum niște țigani băteau pe unul ce avea spazme cu credință ca să scoată din iel duhul cel necurat.

Credința în strigoii nu iese de cît tot credința în suflete sub altă formă.

Poporul își închipue sufletul destul de material, căci mîncă, bea, are tot aceleași nevoi ca și omul în viață, d. ex. se zice că ie păcat se mîncîci fructe mai înainte de a fi dat de pomană, adecă de sufletul morților, căci de nu dai și mîncîci atunci sufletele copiilor ce ai morți, vād mîncînd pe cei cărora l'a dat de pomană, și de cer la aceștia nu le dau zicîndu-le: „bine că a mîncat mă-ta ce vā mai trebuie și vouă?” Alții au mărginit lucrul la mai puțin, nu mîncă numai mere pănă la sf. Ilie, cînd dau de pomana ducînd blid la beserecă. Tot dovadă de credință că sufletele pot face rele, iese credința că de moare copilul după ce a murit tatăl sau mama zic că l'au luat la ieii.

La noi mai iese obiceiul de a tăiea unghiile și puțin păr de la mort, pe care le pun în ceară și le păstrează în pălămidă lăzei ca amintire zice Dl. Burada. Acuma poate a ramas numai ca să slujască de amintire, dar că ie o remășiță de fetișism nici nu poate fi îndoeală. „Omul primitiv mai crede că sufletul unui mort se duce în tot momentul să vadă obiectele care i-a aparținut în viață și că iel se întrupează chîr altă dată în acele obiecte. Cel care voiește să provoace cu siguranță întruparea sufletului în unul din aceste obiecte pe care a pus mai din nainte stăpînire, n'are de cît să cheme sufletul pe nume rugîndu-l să vie, și atunci acesta vine ori de unde va fi pentru a intră în obiectul pregătit. În cazul acesta sufletul i-este *evocat*; iar cînd iese chemat în ajutor se zice că iese *invocat*. Pe baza aceștei credinți fetișistul se îngrijește să aibă în casă sau la dînsul o șuvița de păr, o unghie, un osișor sau altă ce-vă din trupul unei rude sau unui prieten mort, crezînd că are cu chipul acesta la dispoziția sa sufletul aceluia al cărui obiect a fost păsrat de fetișist. Acest obiect devine ast-feliu un fetiș și un talisman în același timp.* *) Tot ast-feliu se explică credința ce o are poporul necult în moaște, are mare încredere că de va avea cu iel o pärticică cît de mică din moaștele unui sfînt atunci va fi ferit de ori ce. Se vede că prin aceasta crede că silește oare cum pe sufletul sf. să-l a-pere de ori ce. Legea creștină oprește aspru furtișagul, cu toate acestea rar creștin să se abată să nu fure vre-o fărămă de moaște dacă va putea. Ieste chîr o vorbă în această privință că la niște moaște închinătorii au rupt nasul cu dinții sărutîndu-l, lucru foarte cu puțință la niște fanatici.

Staffile nu sînt de cît niște suflete de oameni cu cerinți foarte materiale de vreme ce li se pune vin, felii de pîne și se crede că chîr le mîncă.

*) Conta. Încercări de metafizică materialistă.

„Se pune în unele locuri soponul și pieptenele cu care s'a spălat și pieptănat mortul, alături cu răposatul se mai pune pine, sare și bățul său, care în multe părți se împodobește cu o naframă. Toate aceste se fac fiind că se crede că mortul în călătoria ce are să facă pe ceea lume, avind a suferi frig, căldură, sete și alte multe supărări, să aibă ce mânca în ce se răzâma când va fi ostent și cu ce să apără de cini.

„La ciobani li se pune încă și fluorul cu care cîntau la oi.

„În Banat în orașul Caransebeș dacă moare vre o femeie, după care a ramas copii mici iese obiceiul a i se pune în secriu atîtea păpuși cîți copii au ramas, pentru a-i da oare care mîngîiere.

„De moare cine-va în septămîna luminată i se pune un ou roș în secriu.“ *)

Sufletul mai are nevoie pentru a trece pe ceea lume de poduri; de aceea cînd duc mortul la gropă îi aștern în vre-o trei rînduri niște pinzi ori pro-oape numite poduri.

Pomenele, colivele, parastasele ce se duc la morți și în timpul anului dovedesc iewară-și că viața viitoare ie întocmită pe tipariul acestei de aici. Și cît de puțin se deosebește de a selbaticilor cari pun în mormînt toate uneltele cu care se slujea răposatul în viață; ba încă mai mult, regilor dacă mor pe liugă că le pun armele și felurite odoare ca să se slujască, le mai omoară încă femeile și slujbașii cei mai de aproape ca să aibă cu cine se înveseli și cine să le facă slujbele.

Să ne mai amintim de cr-dința ce au de a face liutîni pentru a avea apă pe ceea lume sau se facă pod p-ntru a avea pe ce trece. Ori de a da de pomana luminării pentru ca să li se vadă morților. Închipuți-vă numai cîte milioane de luminări se ard numai la noi pe an de sufletul morților!

Sexta spiritiștilor nu iese de cît o reinviere a credinței în sufletele morților. Credincioșii acestei secte cred că sufletele vin și vorbesc prin așa numitul mediu cu iewi. Mediul ie un om dintre dînșii care de sigur are halucinații și ie chiar nebun întru'n grad oare care. Nu ie de loc de mierat căci nebuniile religioase sînt foarte variate.

Cine nu știe cîte sute ba chiar mii de oameni sau supus la torturile cele mai îngrozitoare numai pentru a căpăta viața viitoare!

D'sprețueaș cu desăvîrșire viața aceasta și nu o priveau de cît ca o încercare pentru a merge mai apoi în viața cealaltă.

Toată morala creștinească să sprijină pe răsplata din viața viitoare. Milostenia nu se face atita din compătîmirea de cel nenorocit cît din egoism, nu ie rar să vezi oameni care trec cu

*) Datinele Romînilor la înmormîntare de D^r. T. Burașa

vederea un sărac neputincios adesea olog sau ciunt și se duc să dea la beserecă leturghie, fiind că prin aceasta cred îei că mai cu ușurință vor căpăta cele dorite mai ales iertarea pacatelor, fiind că plătiind preutului acesta se pune mijlocitoriu între iel și D-zeu. Ba încă mai mult oameni nevoeși cari de abiea au pine pentru copii, ba poate adesa nici atita, totu-și jerttesc pe toți pentru a da o leturghie ori a duce o luminare, fiind că prin aceasta își pregătesc viața veșnică.

Ce zice Hristos : „Nu stringeți vouă comori pe pământ unde moliile și rugina le mîbîncă și unde hoții le sapă și le fură, ci vă adunați vouă comori în ceriū etc“. A-zî nu ie cuvînt nime nu se potrivește la asemenea învățături, string și jupesec cît pot, iear pentru nefericire cel asuprit se mîngîie că-l va răzbună D-zeu pe ceea lume. Răbdă toate relele lumii aceștiea cu nădejdea că va duce o viață fericită pe ceea lumel!

Observînd toate aceste credinți ne încredințăm că mulțimea oamenilor sînt încă foarte fanatici și aproape selbateci în asemenea chestii. Oamenii cari par culți în alte privinți te fac să înmărmurești cînd încep a-ți desfășura credințele lor metafizice. Asemenea fapte se explică, nu ie cuvînt, prin moștenire.

„Cu progresul știinților pozitive omul ajunge în timpurile din urmă la convingerea că toate fenomenele se produc conform unor legi fixe și necesare. De aice încolo nu mai are nemica de temut sau de așteptat de la voința liberă a nici unei ființi închipuite, posibile sau imposibile. Cu toate acestea se observă că sentimentul religios există încă deși într'un grad foarte slab, chiar la învățați de acei cari se cred cu totul emancipați de credințele religioase. Aceasta se întîmplă prin lipsa unei convingeri complete și prin efectul eredităței.“ (Conta l. c.)

De sigur de atîtea bilioane de ani o menii cred în viața viitoare așa că în crieri iese o parte care corespunde la această funcționare, care parte nu poate fi schimbată de cît prin o convingere întemeată pe știința ca ast feliu soiul funcționarei să fie oare cum schimbat; iear nici de feliu cum pretinde pravoslavnică „Revista Teologică“ să se atrofieze crierul, neînțelegînd vorbele lui Conta.

Sofiea Nădejde.

Un plagiat artistic.

Sub acest titlu nu prea potrivit nu vroim să înțelegem că plagiatul s'a executat cu măiestrie, ci că s'a plagiat o operă artistică, un tablou, de cătră D-l. profesor P. Verussi.

D-l profesor a espus acuma de cîte-va zile la magaziea.

D-lor Hirsch et Fiuk un tablou care întârzoază două femei și o copilă, dintre cari una ingenuche lângă un mormiut și cite trele plîng. Scena se petrece iarna, pămîntul ie acoperit de omăt. Pe-o hîrtie pusă de desupt se vede scris cu litere mari: *Orfelinele de P. Verussi*, iar pe tablou la un colț iscălitura pictorului se poate ceti cu ușuriță: *P. Verussi*.

Tabloul arată niște orfeline, adevărat; dar sfruntat neadevăr este ciud zice că ie de P. Verussi. Tabloul a fost copiat *fără nici o schimbare* de pe o ilustrație făcută de pictorul bavarez *Thumann* într'un album de poezii ale lui *Adalbert von Chamisso* intitulat: *Frauen Lieben und Leben, Liedercyklus von Adalbert Chamisso*, illuștrit von Paul Thumann, vierte Auflage. Leipzig. Tabloul *alpaigotizat* (după limba veche a „Telegrafului“ ori după cea nouă *razboinicit*) ieste al optulea.

Să fim drepti, a adaus și Dl. Verussi ce-vă, colorile, la Thumann ieră numai cu negru; dar *ideea* și desemnul în totul nu ieste al D-lui Verussi, de felu. Ori ce om, ar fi pus *orfelinile copie de pe o ilustrație necolorată a lui Thumann*.

Se vede că dacă ar fi spus adevărul, se temea să nu poată căpăta 600 de franci cît și-a prețuit D-sa munca!

Dar iear ne întoarcem și zicem, fiind că-i vorba de negustorie, se poate face astă-zî vre-un gheșeft fără... a îmbrodi adevărul? Nu trebuie să încurajăm industria și comerțul național?

B.

Ziarul „Figaro“ despre descoperirea lui Pasteur în privința turbărei.

În „*Wochenblatt der N. Y. Volkszeitung*“ de la 31 Maiu cetim: „*Paris* 20 Mai. În privința notei lui Pasteur, că a reușit, prin hultuire, a apăra de turbare se află în *Figaro* următoarele lămuriri de la însu-și Pasteur:

„Dacă arzi rana ce ți-a făcut un cîne turbat—te folosești mai mult ori mai puțin,—de acuma innainte înse ori cine va fi mușcat de cîni turbați n'are de cît să vie la laboratoriu școalei normale și prin hultuire îl fac cu de-ăvîrșire sigur înotriva boalei, ba chiar înotriva tuturor mușcăturilor celor mai turbați cîni. De patru ani mă indeletnicesc cu chestiea aceasta. Mai întâiu am aflat că otrava turbărei pierde din putere trecînd de la cîni la niște animale anumite, la altele dinotriva se întărește. Așa la iepuri capătă putere mai mare. la momițe înse să slăbește. Ieată, cum am lucrat: luă materia ce producea turbare de a dreptul din crierii unui cîne ce pierise de turbă, și hultuii cu dinsa o momița. Momița pieri, cu materia de la momița aceasta hultuii pre

alta, apoi cu materia de la a doua pe a treia și ast-feliu căpătăi o materie aproape nevătămătoare. Hultuii cu materie de aceasta un iepure de casă și materia căpătăi ieară și putere. La al doilea iepure fu și mai tare și la al treilea ajunse la cel mai nalt grad. După ce căpătăi ast-feliu liquide de feliurite grade de tărie, luăi un cîne și-l hultuii cu materie de la iepurele cel dintăi, apoi cu cea de la al doilea apoi cu de la al treilea și în sfîrșit cu adevărată materie de la cîne turbat. Cînele nu suferi nemică. Am repetat de mulțime de ori încercarea și tot așa am reușit. Mai mult. Hultuii doi cîni cu materie de turbare. Unul pe care-l lăsăi în voiea naturei, pieri, celălalt pe care îl îngrijii după metoda me scăpă. Deci cine va fi mușcat de cîne turbat n'are de cît să vie să fie hultuit de trei ori cu materii gradate și aă n'aibă nici o teamă.“

tradus de T. U.

Turburările de la facultatea de medicină din București.

În sfîrșit Dl. Dr. Rômniceanu care atîția ani și-a bătut joc de studenții de la facultatea de medicină din București, a pățit'o, ba încă bine.

Ne mierăm cum de a fost cu puțință să suferă niște oameni atita vreme, fără să-și dea cu energie pe față nemulțămirea.

Insulte au suferit, a stă afară în picioare în timpul lecțiilor au primit, afară au fost dați de la locuri cîștigate prin concurs, amenințări că vor fi regulați la examene s'au trecut.... ce nu putea decî să creadă Dl. Dr. Rômniceanu?

Frumos! Mergem înnainte iute de tot! Un om fără valoare științifică, ca Dl. Dr. Rômniceanu, ajunge prin plagiaturi care de care mai îndrăznește de pune mina pe o catedră și îndată, mulțămîtă nu știm căror sprjine înnalte, se preface în pașă al facultăței, cum a avut bunătate a spune și singur!

În numerele 19, 21, 24 ale „Contemporanului“ anul I-iu s'a dovedit cu prisosință că Dl. Dr. Rômniceanu nu s'a sfiit nici de a plagiă teza D-lui Dr. Bercari, nu mai vorbim de Fort și de alții.

Cine poate ceti *Memoriul studenților universitari contra profesorului Dr. Rômniceanu*, domn așa de bogat în fapte bașibuzucești, fără să se miere nu de asprimea rescoalei studenților ci de îndelunga lor răbdare?

Cît despre noi, de mult am pierdut ori ce încredere în vre o îndreptare. Pot să fie la putere roșii ori albiu ori oameni de eului mijlocii între roș și alb, reul va rămănea acela-și. Nu se va face nici o îndreptare. Am văzut ce urmări a avut greva stu-

denților de la Universitatea din Iași în potrivea D-lui profesor Suciu—a urmat dezbinarea între studenți, zugrumarea celor mai îndrăzneți și chiar ac-î pentru cari s'a făcut greva și-au plecat mai întâiu grumajii, lăsînd urgiei profesorilor pe acei de la alte facultăți de și aceștia numai din iubire de dreptate se amestecaseră în potrivea D-lui Suciu cu care n'aveau nemică de împărțit. Cei pentru cari s'a început mișcarea s'a'u plecat mai întâiu și șpionii a'u fost bine căpătuiți. Așa va fi și la București. Acuma în apă tulbure își vor pune temeliea viitoriului acei ce știeau bine că prin știință nu-și vor agonisi clientelă. Bine ar fi să ne înșelăm!

D-nii studenți de la București ar trebui să învețe acuma un lucru, că adevărat reu a'u făcut cînd au stat muți și poate multă-miți în inimă la desființarea facultăței de aice—una din dorințele D-lui Dr. Römniceanu — care fiind, se vede, oase sfînte, își crede îngăduit ori-ce în țara românească. Și, la urmă, n'are dreptate omul? În ce țară din lume un profesor universitar ar fi putut fi dovedit ca plagiatoriu, până la așa grad ca D-nul Dr. Römniceanu, fără a fi respins cu despreț de colegii lui? Ni se pare că nică-ieri de cît aice în Belgiea Orientului, între sentinelele înaintate ale civilizației, între fiii lui Traian!

Dacă nedreptatea nu vă place cînd vă lovește, nu uitați, D-lor Doctori viitori, de dînsa, cînd veți fi în societate și nu vă întoarceți privirile de la cei ce sufăr cu atîta răbdare, sărmanii, nedreptăți, ocări și chiar bătăi. Căci Dl. Dr. Römniceanu până la asemenea desăvîrșire morală nu se pare a fi ajuns încă. Ori poate..?

Unii zic că opoziția a suflat asupra focului ce mocnea la Facultatea din București și l'a aprins. Fie! Și apoi? Ce, prin asemenea trezire a simțului de dreptate credeți că a făcut un reu? Din potrivă, cu toate că studenții vor fi dezbinați, corupți și terorizați, exemplul acestei revolte va fi leac pe viitoriu pentru cei cari nu știu unde să-și exerciteze gusturile lor despotice.

Cei ce voiesc să-și facă idee despre dreptatea cauzei studenților să cetească memoriul pomenit mai sus și vor ajunge la aceea-și idee ca și noi, cari de alt-feliu nu țeram plecați a da dreptate studenților, din feliurite priciuri despre cari iese de prisos a mai pomeni aice.

Vedetot.

SCHIMBAREA.

Priviți cum totul în lume ie numai schimbare, cum nemic nu rămîne statornic de cît numai schimbarea. Ce trudă nesfîrșită pentru a face și desface acelea-și lucruri!

Te minunezi gindind că dacă materia n'ar fi avut proprietatea de a se schimba totul ar zace în un haus nesfârșit! Numai prin schimbare monera infimă, acel bot de protoplasmă s'a perfecționat neîncetat, și în nenumărate bilioane de ani s'au produs ființi din ce în ce mai desevășite.

*

*

Cît sînge nu s'a vărsat, cîtă groază n'a fost și nu iese pe lume, pînă ce omenirea pornită din starea de selbătăcie a ajuns unde se află; și cît sînge se va mai vărsa încă pînă ce va ajunge acolo unde trebuie. Priviți cum nemic nu scapă de această lege fatală a firei: oameni, animale, plînte pururea se schimbă, stejarul de sute de ani care pare că amenință ceriul cu vîrvul în căte-va ceasuri poate fi prefăcut în scrum. Mielul blînd și drăgălaș, în cîte-va ceasuri poate face parte din leul sîngeros ori din lupul dușman. Omul chiar, această făptură frumoasă, această ființă cu mintea mai pre sus de toate celelalte, va sluji dacă nu a-zî mine, dacă nu minî peste cîți-va ani, de pradă viermilor, ori va fi prefăcut în cenușă, și după cum un compus chimic se desface în laboratoriu chimistului așa și iel va fi desfăcut în marele laboratoriu al firei.

Atita nu ie totul, dar chiar nații întregi sint încetul cu încetul înlocuite ba chiar șterse în cartea firei. Ce s'a făcut civilizația Asiriană? A apus cultura Egipteană! Îți pare cîte o dată că totul în natură ie neschimbat. Privind une-ori primăvara, vezi ceriul tot albastru, tot semănat cu nori ori senin cum l'ai văzut privindu-l întăea-și dată; copacii tot verzi și înfloriți, dealuri tot mărețe; păsările tot îți ciripesc, și pentru un minut remii nemișcat și se pare că nemic, nemic nu s'a schimbat. Dar puțin trece și vezi că te înșeli. Îți amintești îndată că o primăvară te-a găsit copil zburdalnic, fără griji, fără dureri; tot o primăvară te-a găsit tînăr, plin de speranță înbuzuindu-te a ridică lumea cu umerii și tot o primăvară te va găsi gârbov privind în urmă și nevăzînd de cît un vis. Ba chiar această primăvară, care pare neschimbată și iewa ie schimbătoare. La

ce înse tînguire cînd universul întreg s'a schimbat și se va schimba?

O știință măreață, o filosofie omenească, cit sinteți de nemernice innaintea acestei legi fatale cum pe toate o să vă înghită. Te plîng. sârmană omenire, că ai să începi din nou muncă obositoare a lui Sisif, și toate acestea după ce vei fi ajuns vîrsînd oceane de sînge culmea progresului, culmea fericirei!

Mîngăe-te, dacă mîngăere poate fi că nu numai tu vei purtă piatra. Pămîntul întreg după ce va fi prefăcut în pulbere, după ce va zace bilioane de ani sub diferite stări, te va vedea înfripîndu-te pentru a perî țeară-și cum te-a văzut de nenumărate ori. Ce-ți pasă la urmă de toate acestea, timpul ie nemăsurat, cînd nu vom mai fi tot una ne va face treacă un minut sau de vor trece bilioane de ani.

Și chiar de ne-ar păsă pe cine să invinovățești pe cine să urăști de toate acestea?!

S.

FELIURIMÎ.

Hipnotismul și medicina legală. Liégeois, profesor la facultatea de drept din Nancy, a dat academiei de științe morale și politice un studiu foarte însemnat despre hipnotism, din punctul de vedere al dreptului civil și criminal. În urma experiențelor făcute de Liégeois și Bernheim asupra unor persoane neisterice, s'a dovedit că cel adormit, adecă pus în stare de somnambulism artificial, se preface în automat și din punctul de vedere moral ca și din cel fizic. Se știea asemenea lucru de mult încă. Dar ieată ce închiere scoate Liégeois pentru cei ce se îngrijesc de chestia crimelor. Cel ce adoarme pe altul poate în timpul somnului să-i poruncească se facă vre-o crimă peste un timp hotărit și somnambulul de și nu va ști cine i-a spus să facă crimă, ori măcar că i-a spus cine-vă, va îndeplini-o întocmai după poroncă. Lié-

geois a îndemnat pe mai mulți dintre cei asupra cărora a făcut încercări să meargă la poliție ori la procuror să spuie că au făcut o crimă, despre care nici nu visaseră, și așa au și făcut, chiar cînd le poroncise să meargă peste o lună, ori peste mai multe chiar. O fată ieră încredințată că a omorît cu o lovitură de pistol pre mă-sa și chiar a luat pistolul și a dat foc asupra ieî, numai se înțelege că pistolul nu ieră încărcat. Alții au iscălit acte de datorii fără să fi luat un ban. Alții cărora le pr'cinuise halucinații, au mărturisit cu toată buna credință că ceea ce li se arătase chiar s'a întîmplat.

Liégeois tragînd închierî din aceste fapte bine cunoscute, îndeamnă pe judecătorî să caute dacă în dosul unui fapt criminal nu se ascunde altul cine-vă care ieste ade-văratul vinovat. Liégeois se mai întreabă dacă justițiea are sau nu dreptul de a adormi pre cine-vă și a-l face să spuie în somn crima ce a făcut.

Deși autorii crede că justițiea n'ar trebui să se folosască de asemenea mijloace, cu atita mai mult (după noi) că ast-feliu ar fi foarte ușor un judecătoriu să convingă pre vinovat că a făcut crima și-apoi pîritul să mărturisească asemenea lucruri și cînd va fi treaz; noi înse nu ne îndoim că cei ce stăpînesc, cei de sus, vor întrebuița și aceste mijloace. (*Revue scientifique*).

* * *

Producerea și consumarea hîrtiei. Sînt în lume 3985 de fabricî de hîrtie și se produc 952 de milioane de chilograme. Din acestea pe jumătate se întrebuițază pentru felîurite tipărituri și la 300 de milioane pentru jurnale. Cu zece ani în urmă se întrebuițau numai 200 de milioane de chilograme pentru jurnale. În Statele-unite sînt 900 de fabricî; în Angliea 800; în Franțiea 300.

Un Anglez întrebuițază, în mijlociu, un-spre-zece livre și jumătate de hîrtie pre an; un American, zece livre și un șfert; un Neamț, opt livre; un Francez, șapte și jumătate; un Spaniol, o livră și jumătate; un Rus, una; un Mexican, două.—Dar un Romîn?

* * *

(R. scientifique)